

INFORMATOR

NSPRV-CPTE

BESPLATAN
PRIMERAK

sindiso@sbb.rs
www.nsprv.org
www.srpss.org.rs

NEZAVISNI SINDIKAT PROSVETNIH RADNIKA VOJVODINE • GODINA 7 • NOVEMBAR 2013 • BROJ 78

СИНДИКАТИ У СРБИЈИ НИСУ САВЕЗНИЦИ

“Тема око које смо се окупили на данашњој расправи у организацији Фондације Friederich Ebert Stiftung и Центра за развој синдикализма, у сваком случају актуелна је и надам се да ће дати реалну оцену стања између различитих радничких организација, између радничких организација и НВО и међусобних односа и једних и других. Нажалост, моја лична оцена је много лошија него понуђена насловна тема „Синдикати и невладине организације, савезници или равнодушни једни према другима“, јер је на делу отворено непријатељство и антагонизам када је реч о односу: синдикати према синдикатима, а мислим да није много боље ни када је однос између једних НВО према другим НВО. Нешто боље је ако је у питању однос синдикати – НВО, макар је пристојан, не бих рекао партнерски, већ је и ту на делу покушај супремације, не и партнерства (ко би кога могао надгорњити)” рекао је, у уводном делу свог излагања у току

јавне расправе, проф Хаџи Здравко М. Ковач, председник НСЈСС.

“Оно што зачуђује је да су неки синдикати попут Синдиката „Независност“ који је за себе својевремено тражио место под синдикалним сунцем, када су до тог места дошли прихватили политику до тада јединог државног синдиката и све чинили и чине да онемогуће развој синдикализма на начин како то виде они синдикати који нису прихватили модел два синдиката. При томе је заборављено и на велику помоћ коју су ови синдикати добили од међународних синдикалних организација, управо да би развијали радничку солидарност и синдикални покрет у Србији. Та помоћ није била ни мала, ни сиромашна. Напротив, била је издашна, а резултат свега тога је био и даље опадање процента синдикалног организованог радништва и губитак поверења у све синдикате” тврди проф. Ковач.
(Наставак шекста на стр. 6)

КО НИЈЕ СПРЕМАН ЗА МАЛУ МАТУРУ: РОДИТЕЉИ, ДЕЦА ИЛИ НАСТАВНИЦИ?

Министар просвете Томислав Јовановић је најавио да би осмаци на завршном испиту требало да полажу тест из српског (матерњег) језика, математике и тест који ће обухватити питања из пет предмета (физике, хемије, биологије, географије и историје), а проф. др Десанка Радуновић, председница Просветног савета у подсећа да је на основу Закона о основама система образовања и васпитања, који је донет још 2009. године, урађен развојни концепт програма завршног испита у основној школи. „Жао ми је што морам да кажем да неки наставници не сматрају својом обавезом да прате новине које се уводе у образовни систем, пре свега ради побољшања квалитета, па бивају затечени када неке договорене активности треба да буду реализоване. Обавеза наставника није само да одржи обавезне часове са ученицима, већ и да у оквиру свог пуног радног времена ради на унапређивању своје наставе, организацији ваннаставних активности у

школи и праћењу мера образовних политика“, истиче проф. Радуновић.

Према усвојеном концепту, сваке године се мењао однос познатих и непознатих питања на тесту, да бисмо ове школске године дошли и до увођења трећег теста. Она подсећа да су садашњи осмаци у шестом и седмом разреду имали пробна тестирања из наука, оних које су до тада учили. „И ове године је предвиђено на пролеће пробно тестирање ученика осмог разреда“, истиче Радуновић и наводи да је Национални просветни савет, у жељи да олакша ученицима увођење овог теста, издвојио за ову школску годину око трећину од укупног броја стандарда који ће се тестирати комбинованим тестом. Ти стандарди, као и примери питања која их проверавају, могу се наћи на сајту Националног просветног савета, подсећа проф. Радуновић.

(Наставак шекста на стр. 7)

ЈОВАНОВИЋ: СКРИНИНГ О ОБРАЗОВАЊУ У ЈАНУАРУ

Министар просвете, науке и технолошког развоја Томислав Јовановић најавио је да је за полуину јануара наредне године заказана агенда и скрининг у вези са поглављима 24. и 25. образовање и Наука, у оквиру преговора Србије за чланство у Европској унији. У разговору са шефом делегације ЕУ у Србији Мајклом Девенпортом, министру Јовановићу ukazano је на примедбе и дате су сугестије које би „кључне тачке“ у овим областима морале бити решене. „Најактуелнији је посао завршетка акционих планова уз Стратегију развоја образовања и Стратегију

научно-истраживачког рада“, пренео је министар Јовановић члановима Сената Универзитета у Београду детаље сусрета са Девенпортом.

Такође, Европу интересује и да завршимо Национални оквир квалификација и да решимо проблем са признавањем диплома, рекао је Јовановић и навео да то морамо завршити како

не би било примедби током преговора. Девенпорт се интересовао и за такзвану велику матуру, која треба да буде уведена уместо пријемног испита на факултетима. Шеф делегације ЕУ оценио је, како је пренео министар, да матуру-

ски испит обезбеђује социјалну једнакост. Осим тога, треба више да радимо на питању мобилности, јер смо потписница Болоњске декларације, као и на већој проhodности међу факултетима, катедрама, рекао је Јовановић.

У овом броју можете још читати:

УЧИТЕЉСКЕ ШКОЛЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА (V).....	стр. 2
ЈС: СВЕ ВИШЕ ЗАПОСЛЕНИХ, А СВЕ МАЊИ ФОНД ЗАРАДА.....	стр. 3
КРСТИЋ ПРЕГОВАРАО, ЈОВАНОВИЋ ИМАО ПРЕЧА ПОСЛА.....	стр. 3
РЕФОРМА ПЕНЗИЈСКОГ СИСТЕМА СРБИЈЕ.....	стр. 4
ПРОСВЕТАРИ УБУДУЋЕ БЕЗ ПРАВА НА ШТРАЈК.....	стр. 5
КОВАЧ: СИНДИКАТИ НИСУ САВЕЗНИЦИ.....	стр. 6
МАЛА МАТУРА – ВЕЛИКА СТРКА.....	стр. 7
ЛИЧНИ СТАВ.....	стр. 8
ИЗМЕЂУ ДВА БРОЈА.....	стр. 9
СТАТИСТИКА.....	стр. 10
МЕЂУСОБНИ ОДНОС КУ И ПРАВИЛНИКА О РАДУ.....	стр. 11
ЉУДИ НЕ ПОТИЧУ СА ЗЕМЉЕ.....	стр. 12
ШКОЛСКЕ ФОТКЕ ОТКРИВАЈУ ДА ЛИ ЋЕТЕ СЕ РАЗВЕСТИ.....	стр. 12

SOMBORSKE UČITELJSKE ŠKOLE IZMEĐU PRVOG I DRUGOG SVETSKOG RATA (V)

• Kriterijumi za upis učenika – da su završili četvrti razred neke srednje ili građanske škole, sa najmanje dobrim uspehom, da su telesno zdravi i sa razvijenim sluhom • Učenici iz različitih društvenih slojeva – najviše iz zemljoradničkih porodica (nastavak teksta iz prethodnih brojeva)

Učenici

Učiteljske škole u Somboru određivale su merila za upis učenika u I razred. Prvih godina Kraljevine SHS u prvi razred primani su učenici koji su završili četvrti razred neke srednje škole i građanske škole i da su te škole završili najmanje dobrim uspehom. Osim toga, ti učenici su morali biti telesno zdravi i sa razvijenim sluhom. Nešto kasnije za prijem u I razred bilo je potrebno da učenici završe niži tečajni ispit ili četvrti razred gimnazije. U tom periodu, sem navedenog, nije ničim drugim bilo ograničavanje upisa. Sredinom dvadesetih godina prvenstvo upisa dobijaju učenici čiji roditelji žive na teritoriji somborskog okruga.

U Muškoj učiteljskoj školi od školske 1918/19. pa do školske 1928/29. godine u prvi razred je upisivano po jedno odeljenje, sem školske 1925/26, 1927/28. i 1928/29. kada je u prvom razredu bilo po dva odeljenja. Slična situacija je bila i u Ženskoj učiteljskoj školi. Školske 1923/24, 1924/25. i 1925/26. bila su po dva odeljenja prvog razreda.

Ako izuzmemo 1918/19. i 1919/20. školsku godinu, kada je bio relativno mali broj učenika (Muška učiteljska škola imala je 1918/19. školske godine u prvom razredu 24 upisana učenika, u drugom 13, u trećem razredu 31, u četvrtom 27 učenika, a u 1919/20. u prvom razredu 24 učenika, u drugom 25, u trećem 13 i u četvrtom 24 učenika, dok je Ženska učiteljska škola 1919/20. imala u prvom razredu 14 učenika, u drugom 23, u trećem 36 i u četvrtom -?), u kasnijem periodu, iako se broj odeljenja nešto povećava, broj učenika po odeljenjima je znatno veći, što će verovatno uticati i na vrednost rada. U prvi razred Muške učiteljske škole upisana su 1920/21. godine 53 učenika od čega je završilo razred 39 učenika; 1921/22. godine – 50 učenika, završilo 37; 1922/23 – 47 upisano, završilo 35 učenika; 1923/24 – 44 upisano, položilo 29 učenika; 1924/25 – 40 upisanih, položilo 30 učenika; 1925/26 – 82 upisano, položilo 51 učenik; 1926/27 – 48 upisanih, položilo 25 učenika; 1927/28 – 82 upisano, završilo 42 učenika i 1928/29 – 75 upisanih, od čega je završilo 60 učenika.

Slična situacija je bila i u Ženskoj učiteljskoj školi: 1920/21. školske godine u prvi razred je upisano 28 učenika, a završilo je razred 20; 1921/22 – 47 upisanih učenika, završilo je 34; 1922/23 – 50 upisanih učenika, a završilo ?; 1923/24 – 54 upisane učenice, završilo 42; 1924/25 – 67 upisanih učenika, završilo je 35; 1927/28 – 44 upisane učenice, završilo je 35; 1925/26 – 73 upisane učenice, završilo je 58; 1928/29. upisane su 43 učenice, a 38 je završilo razred.

Nešto manji broj učenika bio je u odeljenjima starijih razreda (II, III i IV) i u Ženskoj i u Muškoj učiteljskoj školi, kao što je i razred završavao procentualno veći broj učenika.¹

Somborske učiteljske škole su pripremale učiteljski kadar za izvođenje nastave na srpskohrvatskom nastavnom jeziku. Međutim, svršeni učenici učiteljskih škola su izvodili nastavu i na drugim jezicima. Ženska učiteljska škola je u školskoj 1927/28. po odobrenju Ministarstva za prosvetu upisala u prvi razred 15 učenika više sa obrazloženjem da tih 15 učenika kada završe treba da izvode nastavu na mađarskom jeziku.²

U somborskim učiteljskim školama pripremali su se za učiteljski poziv učenici iz skoro svih krajeva Jugoslavije i nekih susednih zemalja. U prvoj poratnoj deceniji najveći broj učenika je bio sa teritorije današnje Vojvodine. U školskoj 1920/21. učenici Državne muške učiteljske škole bili su iz sledećih današnjih republika i pokrajina: od 53 upisana učenika prvog razreda iz Vojvodine je bio 21, iz uže Srbije 18, Crne Gore osam, Hrvatske četiri, BiH jedan i Kosova jedan. U II razredu od 30 učenika iz Vojvodine je bilo 13, Crne Gore 13, Hrvatske tri i uže Srbije dva učenika.³ Od 29 učenika trećeg razreda 24 su bila iz Vojvodine, četiri iz Hrvatske i jedan iz Crne Gore. Te godine četvrti razred je imao 22 upisana učenika, i to iz Vojvodine 17, Hrvatske 3 i uže Srbije jedan (za jednog učenika nema podataka).

U Državnoj ženskoj učiteljskoj školi većina učenika je bilo sa uže teritorije. Školske 1920/21. od 27 upisanih učenika prvog razreda iz Vojvodine je bilo 23, Hrvatske 2, uže Srbije 2 i BiH 1 učenika. U drugom razredu od 24 učenice 22 su bile iz Vojvodine, jedna iz uže Srbije i jedna iz Hrvatske. U trećem razredu sve učenice (22) su bile iz Vojvodine i u četvrtom razredu od 38 učenika iz Vojvodine su bile 36 i dve iz BiH.

Godine 1921/22. od 50 upisanih učenika prvog razreda Muške učiteljske škole 33 su bila iz Vojvodine, 8 iz Crne Gore, 6 iz Hrvatske, dva iz uže Srbije

i jedan sa Kosova; 1922/23. od 47 učenika prvog razreda 33 su iz Vojvodine, dva iz Crne Gore, četiri iz Hrvatske i tri iz uže Srbije; 1923/24. od 44 učenika prvog razreda 30 je iz Vojvodine, sedam iz Hrvatske, pet iz uže Srbije i dva iz Crne Gore; 1924/25. od 71 učenika prvog razreda 56 je iz Vojvodine, devet iz uže Srbije, četiri iz Hrvatske, dva iz Crne Gore i jedan iz Kosova; 1925/26. od 82 učenika prvog razreda iz Vojvodine je bilo 60, Hrvatske 10, uže Srbije pet,

Crne Gore jedan, Kosova jedan, iz Rumunije četiri i Mađarske jedan. Školske 1926/27. od 48 upisanih učenika u prvi razred 40 su iz Vojvodine, tri iz uže Srbije, po jedan iz Hrvatske i BiH i tri iz Rumunije; 1927/28. do 82 učenika prvog razreda iz Vojvodine je bilo 76, Hrvatske četiri i Bosne i Hercegovine dva, a 1928/29. iz Vojvodine 65, uže Srbije tri, Hrvatske tri, Makedonije dva i Mađarske dva od ukupno 75 upisanih u prvi razred.

Učenice I razrede Ženske učiteljske škole bile su iz sledećih krajeva: 1921/22 – 47 učenika: iz Vojvodine 34, Crne Gore pet, Hrvatske tri, uže Srbije dve; 1922/23 – 50 učenika: iz Vojvodine 29, Hrvatske osam, uže Srbije četiri, BiH jedna, Mađarske jedna; 1923/24 – 54 učenice: iz Vojvodine 44, Hrvatske četiri, uže Srbije dve, BiH dve, Crne Gore jedna, Mađarske jedna; 1925/26 – 73 učenice: iz Vojvodine 53, Hrvatske 12, uže Srbije četiri, BiH jedna, Slovenije jedna, Rumunije dve; 1928/29 – 43 učenice: iz Vojvodine 36, iz Hrvatske tri, uže Srbije jedna, BiH jedna i Mađarske dve.

Učenici učiteljskih škola su poreklom iz različitih društvenih slojeva. U prvi razred Ženske učiteljske škole od školske 1920/21. pa zaključno sa školskom 1928/29. godinom upisano je ukupno 457 učenika. Od 336 učenika (za 121 učenicu nema tačnih podataka) najveći broj (90) je iz zemljoradničkih porodica, pa zatim iz zanatskih (47), činovničkih (45), učiteljskih i proforsorskih (38), trgovačkih (30), svešteničkih (22), radničkih (15), nadničarskih (8) i po jedna učenica iz porodice apotekara, lekara, inženjera i oficira.

Za isti period u I razred Muške učiteljske škole upisano su 553 učenika. Najveći broj učenika potiče iz zemljoradničkih porodica – 2117. Iz porodica zanatlija bilo je 119 učenika, iz radničkih porodica 34, iz činovničkih 58, iz trgovačkih 39, iz učiteljskih i proforsorskih 53, iz porodice nadničara 7, sveštenika 12, podoficira jedan, apotekara jedan, geodeta jedan, slikara dva i ostalih 9 iz različitih drugih socijalnih sredina.

¹ Arhiv Pedagoške akademije Sombor, upisnice Ženske i Muške učiteljske škole od 1919-1929. godine.

² Izveštaj Ženske učiteljske škole u Somboru 1927/28. godine.

³ Za jednog učenika nema podataka.

У ЈАВНОМ СЕКТОРУ СВЕ ВИШЕ ЗАПОСЛЕНИХ, А СВЕ МАЊИ ФОНД ЗАРАДА

Држава „на мала врата“ „скресала“ плате јавних посленика

За разлику од неуспешне реформе фонда ПИО, у јавном сектору претходне владе, као уосталом и ова нова су увећале број запослених, а при том смањиле издвајања за њихове плате. Како се ко у том галиматјасу снашао нико није јасно, али је евидентно да су они који су лица са овлашћењима имали плате увећане и по 30%, а они на најједноставнијим пословима често ни законом загарантовани минималац. Елем, док је фонд за зараде запослених у јавном сектору пре замрзавања плата (2008. године) износио око 800 милијарди динара, односно око 720,5 милиона евра, он данас износи око 900.000 милијарди динара или по сада важећем курсу 663 милиона евра. Другим речима, иако су плате номинално расле, оне су реално падале и због инфлације (раста потрошачких цена), али и због курса евра. На тај начин претходна и нова власт удовољиле су захтевима ММФ и Светске банке да се издвајање за плате смањи и оно се и смањило за око 8% у еврима, а још више кад се ради о реалном обезвређењу плата у јавном сектору. Наравно, то је јасно и због чињенице да је овај сектор толико увећан да нико сада са сигурношћу не може рећи колико запослених у том сектору има, па чак ни министар финансија. Међутим, овај сектор био је „дука спаса“ за све партијске активисте, симпатизере и чланове и не чуди што је он нарастао на број да је готово сваки други запослен у нашој земљи запослен у јавном сектору и што је овај сектор генератор уништења српске економије, што су потврдиле и домаће институције, а не само ММФ и Светска банка, које су и досад упозоравале на ову чињеницу. Иако је Србија донела и Закон о максималном броју запослених у органима државне управе и локалних самоуправа, јасно је да су ови закони жестоко изигравани и да су неспособне локалне и друге власти прекомерним запошљавањем својих кадрова не само угрозиле ефикасност тих служби и тих управа, већ и довеле државну и друге кесе до банкрота.

Осмогодишња примена Закона о раду који је ступио на снагу 2005. године, а мењан те године,

па затим 2009. и 2013. године у пракси је показала да је потребно извршити, између осталог, и реформу зарада. Један од правца био је реформа зарада у јавном сектору. Потписник ових редова био је учесник великог посла око увођења платних разреда за све запослене у јавном сектору, од председника државе, па до спремачице, односно физичког радника у неком јавном предузећу или установи. Тај посао био је 2006. године готово доведен до краја, али се онда из непознатих разлога стало са увођењем платних разреда. Шта више, раздвојене су плате запослених у органима државне управе и других јавних посленика, а систем је нарушен и увођењем бонуса у поједине јавне службе. Плате су се одређивале Уредбом Владе који је утврђивао коефицијент за сложеност посла и Закључком Владе којим је утврђивана основна цена за обрачун и исплату плата, тзв. цена рада. Нажалост, поједине категорије запослених овом приликом су биле оштећене јер је у коефицијент урачунат и део плате за топли оброк и регрес, па су тзв. збирним коефицијентом запослени у просвети временом остали и без топлог obroка и регреса, а под маском да ће плате бити уређене на модеран начин. У почетку то и није био проблем, али је што је време даље одмицало проблем био све израженији. Осим регреса и топлог obroка, под удар су дошле и јубиларне награде које су у једном периоду биле замрзнуте Законом о буџету, а затим одмрзнуте и исплаћиване „на мишиће“, јер локалне самоуправе – неке нису хтеле, а неке нису могле да ово давање исплате. Већ након годину-две, коефицијент је био недовољан да запослени на најједноставнијим пословима не добију ни законом загарантовану минималну зараду, па је захваљујући управо нашем синдикату дошло до „пеглања“ зарада ових запослених и исплаћивања минималца. Нажалост, запослени на најједноставнијим пословима приближили су се платама оних на сложенијим пословима и са већим квалификацијама и нарушили принцип да плата мора бити еквивалент сложености послова и квалификација и са правом произведе-

ла незадовољство дела запослених у просвети. И не само ради тога, већ и због чињенице да су у правосуђу, полицији и неким другим службама уведене одређене врсте стимулација и солидарне једнократне помоћи које су постале месечне апанаже и на које одлазе милијарде динара годишње.

Стога не чуди што су и Фискални савет и друге организације указивале да се мора увести реда у политику зарада запослених у јавним службама. Наш синдикат је формулисао захтев који су прихватили и други синдикати, а да се ниво плата врати на однос који је био пре замрзавања 2008. године и да плате опет буду у односу 1:3 ако је реч о основним и средњим школама и домовима ученика, односно 1:5 ако је реч о запосленима у универзитетском сектору. Ови захтеви су прослеђени Министарству просвете, Министарству финансија и Министарству рада, али засад је неизвесно да ли ће доћи и кад ће доћи до нове политике плата у јавном сектору, па самим тиме и у образовању. Што се тиче судбине Уредбе о коефицијентима или Закључка о цени рада, Влада мора да се изјасни у следећим седмичама или, евентуално, месецима, јер је време за реформу зарада на виду и нагомилане проблеме, када је реч о финансирању плата у јавном сектору, могуће је решити првенствено кроз увођење платних разреда, јер није реално очекивати да се Уредба о коефицијентима мења годишње и да се у року од 3 године путем Уредбе дође до нивоа који би обезбедио однос међу платама као пре замрзавања. Јасно је да се мора и Уредба мењати, јер се у њој морају наћи нова звања стечена у оквиру примене Болоњског процеса, као и нова номенклатура стручности. Оно што је усклађено и подржано од стране свих синдиката и Министарства просвете (не и финансија), то је члан 3. Уредбе који говори о додацима на плату и то је, уствари, једини усаглашени део између синдиката просвете и Министарства просвете. На сајту наше кровне организације - НСЈС можете преузети документ који говори о потреби реформе зарада и правцима којима ће се кретати зараде.

МИНИСТАР КРСТИЋ СА СИНДИКАТИМА, ЈОВАНОВИЋ ИМАО ПРЕЧА ПОСЛА

Решење за плате – платни разреди

Уторак, 19. новембра је у Београду у здању некадашњег савезног Завода за статистику, а одавно Министарства финансија, одржан састанак представника четири репрезентативна синдиката образовања (нису присуствовали синдикат универзитетског образовања (СВОС) и Синдикат науке) са министром финансија Лазаром Крстићем. Састанку су присуствовали и државни секретари у том министарству Љубиша Милосављевић и Никола Ђорђевић и Славица Манојловић, начелница сектора за буџет. Како министар школски проф Томислав Јовановић није нашао за сходно да нас, ни овом приликом, почасту својим присуством Министарство просвете, науке и технолошког развоја на том састанку су представљали помоћник министра за средње образовање и инспекцијски надзор др Зоран Костић, помоћник министра просвете задужен за финансије Зоран Тубић, генерална секретарка Министарства просвете Жељка Кнежевић и њихове сараднице из нормативног одељења Министарства просвете.

Представници СрпС-а на састанку су били Хади Здравко М. Ковач, генерални секретар НСПРВ и члан Председништва СрпС-а и Слободан Брајковић председник РО СрпС-а. Проф. Ко-

вач је, као први говорник изнео своје виђење тешке материјалне ситуације у образовању и предложио како да се та ситуација превазиђе. Он је посебно упозорио на нарушен некад јединствен систем плата у јавном сектору и на чињеницу да је утврђивање плата кроз Уредбу о коефицијентима и Закључак о цени рада доведено до апсурда, као и на проблем отпремина за војвођанске просветне пензионере, који су у пензију отишли крајем прошле и у току ове године и који нису добили оно што су морали добити најкасније 30 дана по одласку у пензију. Ковач је министра подсетио и да је фонд за плате запослених у јавним службама „скресан“ од 2008. године и да су највећу цену платили управо просветари и да је на реду кресање дела за пензије и фонда плата других јавних делатника, као и усклађивање плата у просвети са платама у другим јавним службама.

„Основни захтев свих синдиката“, рекао је Ковач, „је да се плате у образовању доведу на некадашњи ниво од 1:3 у ОШ, СШ, ПУ и ученичком и студентском стандарду, односно на 1:5 у високом образовању“. Разговарало се и о исплати јубиларних награда и бонуса (божићне, односно светосавске награде), као и додатака на плату (одељенско старешинство, минули рад,

стечена звања, ...). Министар Крстић је изјавио да су паре за отпремнице планиране у буџету за 2014. годину и да ће тада бити и исплаћене. Он је обећао увођење платних разреда за сав јавни сектор и то до 1. јула 2014. године, што би, према њему, решило питање плата у јавном сектору. Све то пратиће и измене Закона о буџетском систему и закона о платама запослених у деловима јавног сектора (државној и локалној самоуправи) и одвајање политике плата у јавним службама од политике пензија, а затим би се ребалансом прешло на нов начин финансирања сектора у ком се данас налази чак 580.000 запослених. Састанак је завршен са договором да се о реченом и договореном закључи Протокол.

PENZIJE ĆE I PORED OBEĆANJA SVE VIŠE PADATI

Neophodna reforma, a ne forma

Iako se u javnosti prečesto barata sa tvrdnjom da je MMF taj koji će oboriti srpske penzije, svima je poodavno jasno da je penzijski fond uništen i da penzijski sistem mora pretrpeti suštinske i korenite reforme i da će zbog toga penzije i dalje padati. Pitanje je ima li hrabrosti i snage da se to sprovede i ko će istinu da je „car go“ saopštiti najstarijim građanima Srbije. Elem, fond za penzije iznosi 13% BDP i svi zahtevaju da se on smanji na 10% BDP (otprilike za 1 milijardu evra godišnje). Usput rečeno, za prosvetu koja je najveća javna delatnost izdvaja se 3,1% BDP godišnje. Pri tome i MMF i Svetska banka traže da se onima sa najmanjim penzijama doda neka „crkavica“, a da se fond dovede u traženi nivo, što je naravno jedino moguće da se ušpara na onima kojih je najviše – sa prosečnim penzijama, jer je i onih sa natprosečnim malo da bi se fond za penzije pravilnije rasporedio. Naravno, nepopularno je i onima sa stečenim pravima nešto oduzeti, pogotovo što su neki od njih akteri javnog života, pa su stoga neke inicijative Nezavisnog udruženja penzionera javnih službi propale. I tako, dok imamo penzionere koji primaju i manje od 13.000 dinara (čak 146.000) ili manje od 25.000 dinara (1.200.000), svega je 37.813 onih čija su primanja veća od 60.000 dinara, a među njima je i svega 59 srećnika koji dobiju i više od 120.000 dinara.

Stoga je jasno i da oglobimo one najbogatije penzionere, para za one najsiromašnije neće biti, naravno ni za one u „zlatnoj sredini“, jer ukupan fond se mora skresati. Zato je Vlada pribegla „reformskom“ potezu da produži staž, ovaj put samo za žene, a u neko dogledno vreme verovatno i za žene i za muškarce, jer je jasno da ni ova mera neće doneti potrebne uštede, kao što uostalom nije donela ni ona sa povećanjem stope izdvajanja za PIO fond sa 20% na 22% (dakle za 10%), jer i pored nominalno većeg izdvajanja u PIO fond, država je morala intervenisati sa sve većim i većim izdvajanjem iz budžeta (čitaj: zaduživanjem od poznatih i manje poznatih kreditora, jer Srbija sa ovim nivoom BDP nije u stanju da servira penzije i 13% BDP za ovu namenu je za nju neizdrživ teret (veliko je pitanje da li će to biti i 10%). Vlada takođe razmatra uvođenje penala za one koji budu penzionisani pre zakonom propisane dobi i to od čak 6% godišnje, a nije odustala ni da podigne granicu staža osiguranja. Nažalost, iako će to pogoditi prvenstveno prosvetare, zbog novog „Krovnog“ zakona i usvojenog predloga Unije sindikata prosvetnih radnika Srbije, jasno je da ni ova mera ne može dugoročno popuniti odavno „pojedan“ penzijski fond. Zato je neophodno sadašnji penzioni sistem reformisati.

Reforma, nazovimo je radikalna, jeste ono što dosad niko nije smeo ni da pomisli, a kamo li i da učini. Neki od modela već su prisutni u svetu, pošto je i u srećnijim zemljama Bizmarkov penzioni sistem međugeneracijske solidarnosti odavno potrošen i podrazumeva da bi bio održiv moraju 3 do 4 zaposlena „izdržavati“ jednog penzionera. Kod nas se izjednačio broj zaposlenih i broj penzionera, pa je odavno jasno da penzioneri „jedu“ budućnost ne samo svoje dece, već i svojih unuka i prauunuka, pošto je fond PIO odavno bankrotirao, delom i zbog „zasluga“ „penzionerske majke“ Jovana Krkobabića i sličnih koji su nedomaćinski raspolagali fondom PIO i bukvalno ga ispraznili. Međutim, istine radi, i da su domaćinski gospodarili tim Fondom, pre ili posle Fond bi došao u problem.

Naš Sindikat – Nezavisni sindikat javnih službi Srbije i njegovi granski sindikati, kao i NUPJS odavno se zalažu da se sredstva iz sadašnjeg Fonda solidarnije podeli na sve penzionere – da se uzme bogatima i da sirotinji, ali i da se država odluči za ono što se odlučilo već preko 50 zemalja u svetu, a i neke zemlje u našem okruženju, da se uvede tzv. drugi stub penzionog osiguranja, odnosno da se uvede obavezno privatno penzijsko osiguranje koje bi uz

prvi stub – obavezno državno penziono osiguranje i treći stub – dobrovoljne privatne penzijske fondove, bio pravo, dugoročno i održivo rešenje. Jasno je da bi to podrazumevalo manju uplatu u prvi stub, a deo izdvajanja u zdravi, drugi stub, koji bi uz kapitalizaciju uplaćenih sredstava davao garanciju korisnicima da će jednog dana imati i realna sredstva na svom računu, a ne živeti u strahu da li će neke nove generacije biti solidarne sa njima i isplaćivati im penzije iz prvog stuba. Što se tiče trećeg stuba, on je zaživeo i u Srbiji, nažalost samo simbolički, jer odavno osiromašeni zaposleni nemaju novca ni za goli život, a kamo li da kroz treći stub štede za koliko-toliko sigurnu budućnost.

Po mišljenju NSJS, država bi se morala odlučiti na ovaj „oštar rez“ i da „džak bez dna“ prestane puniti, jer je očigledno i povećana stopa izdvajanja za prvi stub pokazala da su svi problemi ostali, pa čak se i povećali. I da se desi da svi poslodavci koji ne uplaćuju ove doprinose počnu to da čine, pa i da se svi nezaposleni zaposle i njihove gazde takođe počnu uplaćivati doprinose, para u državnom penzionom fondu i dalje ne bi bilo dovoljno. Epilog je da dobijaju sve ono što je u tom fondu, poput sistema u Republici Srpskoj, gde im se isplati samo onoliko koliko je u fond pristiglo (otprilike polovina), a za drugu polovinu su uskraćeni i mogu da je zaborave ili da se ravnomerno podeli siromaštvo, pa da se tzv. državne penzije izjednače, a da se deo prikupljenih sredstava uplaćuje u drugi stub koji bi bio sigurnost za zrelo doba i koji bi uz eventualno učešće budućih penzionera u trećem stubu pružio garanciju sigurnosti kada postanu penzioneri i kada im prestane radni odnos.

Nažalost, nismo sigurni da li će se ovo i desiti, jer niko nema, bar zasad, hrabrosti da kaže istinu da je državni penzioni fond bankrotirao i da sredstva koja se i koja će se ubuduće prikupljati treba podeliti u državni penzioni fond – prvi stub, recimo npr. 16%, a onih drugih 6% treba uplaćivati u obavezno privatno penzijsko osiguranje (drugi stub) koji bi vremenom postao jači od prvoga i, uz eventualno treći stub, bio kakva-takva, sigurnost za zrelo doba. Potpisnik ovog teksta predlagao je svojevremeno 2006.g. tadašnjem ministru finansija (tada je i bilo para u državnoj kasi) da po 3.000 (kurs evra tada je bio oko 70 dinara) uplaćuje u drugi penzijski stub, ali nažalost, sem ministra koji je imao razumevanja za ovu inicijativu, inicijativu nisu podržali ni sindikalci i ona je ostala samo inicijativa. Zaposleni u prosveti bi, da je ona zaživela, imali sada najmanje 252.000 dinara uvećano za pripadajuću kamatu i dobit, a ovako oni na svojoj penzijskoj kartici i dalje nemaju ništa. Pri tome, ovo izdvajanje ne bi gotovo ništa koštalo poslodavca, jer je oslobođeno plaćanja poreza.

U svakom slučaju, i Vlada Srbije bi po nama trebala prihvatiti novi model i reformisati postojeći penzioni sistem po modelu penzijskog sistema Australije, uvođenjem drugog stuba i uplaćivanjem dela u prvi stub (tzv. zajednički lonac) iz koga bi se izdvajale državne penzije iste za sve, a razliku uplaćivala u drugi stub, koji bi vremenom postao osnova penzijskog osiguranja i materijalne i socijalne sigurnosti penzionera, pošto bi se ova sredstva nalazila na individualnim računima i političari i partije ne bi mogli uticati na to da se ova sredstva prepakuju za finansiranje nekih njihovih ideja, jer se dosad pokazalo da su oni bili slabi domaćini i sa tradicionalnim fondom koji je u jednom momentu bio pun i prepun, a u današnje vreme bušan džak u koga je besmisleno dalje bacati sva sredstva po osnovu izdvajanja za penzije. Na kraju krajeva, australijski model penzija, tzv. Superannuation je prihvatilo više od 50 zemalja u svetu. Nadamo se da će se i naša zemlja odlučiti za ono što je jedino moguće u ovom trenutku i to učiniti.

Prof. Hadži Zdravko M. Kovač, predsednik NSJS

Reforma penzijskog sistema Srbije po australijskom modelu

Na radikalnu reformu penzijskog sistema do sada niko nije smeo ni da pomisli, a kamoli izgovori. Zato se moraju dovesti eksperti iz sveta, jer naši ekonomisti jednostavno ne znaju a i nemaju političke hrabrosti da izvrše potrebne reforme. Svi ekonomisti se u tome slažu, čak i Fiskalni savet o tome govori, ali niko neće da kaže šta to konkretno znači, koje su to radikalne mere i šta je potrebno uraditi. Evo nekoliko polemičkih tačaka koje će verovatno izazvati burne komentare i reakcije, ali ovaj model je do sada delimično ili u celini prihvatilo više od 50 zemalja. Potrebno je uraditi sledeće: Uvesti obavezno privatno penzijsko osiguranje, kao i državne penzije. Obavezno individualno-privatno penzijsko osiguranje, tzv. drugi stub treba implementirati po modelu penzijskog sistema Australije, poznatom kao „superannuation“.

Uvesti državne penzije koje su za sve iste, pošto je državni penzioni fond (PIO) bankrotirao. Sadašnji penzioneri se isplaćuju od doprinosa trenutno zaposlenih, i od kredita koje će buduće generacije vraćati. Novac koji su godinama penzioneri uplaćivali u PIO fond više ne postoji. Doprinosi za penzijsko osiguranje zaposlenih idu u „zajednički lonac“ – fond. Penzioneri ne vide da to

nije njihov novac, već onih koji su trenutno zaposleni, a ovi (trenutno zaposleni) isto tako ne vide da se troši njihov novac i da će sutra taj „lonac“ i za njih biti prazan. Pošto za penzionere mora biti novca, „siromašne države“ poput Australije, Novog Zelanda, Švedske i Čilea uvele su državne, tzv. socijalne penzije koje su iste za sve, a finansiraju se iz budžeta.

O detaljima treba pogledati australijski „superannuation“ model penzijskog osiguranja, jer je on polazna osnova na koju su se ugledali Čile, Argentina, većina zemalja južne i latinske Amerike, Novi Zeland, Švedska, Rusija, Kina, Vijetnam, Indonezija, Malezija, a od zemalja okruženja Hrvatska, Mađarska, Rumunija, Bugarska i Makedonija. Neke od ovih zemalja usvojile su samo „drugi stub“ obaveznog osiguranja, ali Srbija mora da uvede i svima iste državne penzije. U „drugom stubu“ sredstva pojedinaca nalaze se na individualnim računima, pa političari i partije ne mogu uticati, niti obećavati više penzije da bi se za njih glasalo.

Zoran Zečević, IT konsultant, Beograd

ПРОСВЕТАРИ УБУДУЋЕ БЕЗ ПРАВА НА ШТРАЈК

Закони против штрајка

На недавно (9. октобра) одржаном интерактивном семинару „Правно уређивање права на штрајк – европски стандарди и пракса“, између осталих учесника, суделовали су и представници Независног синдиката јавних служби Војводине – Хаџи Здравко М. Ковач, председник, Ранко Хрњаз, потпредседник, Светлана Варадинац, Миодраг Богунувић и Младен Родић. Уводничари и водитељи семинара били су Јован Протић, шеф мисије ILO (Међународне организације рада) за Србију, проф. др Дарко Маринковић и др Зоран Ристић. У раду семинара учествовала је и Чеданка Андрић, секретар Републичког социјално-економског савета и учесница у поступку израде Закона о штрајку.

Иако су се учесници семинара сложили око тога да би Закон о штрајку требао заштити штрајк, а не да буде против штрајка, било је јасно да је законопрелазач – извршна власт (читај: Влада Републике Србије) у овај посао и кренула да би право запослених на штрајк обесмислила и поништила, односно да би штрајк у највећем броју случајева био на местима невидљивим јавности и са законом прописаним минимумом процеса рада. Како је овај посао био готово окончан 2011. године, па две године чекао на поново реактивирање, 2013. је прича готова довршена пошто је завршена и јавна расправа о предлогу закона који би се ускоро требао наћи у скупштинској процедури и непосредно по томе „угледати светло дана“.

Протић је нагласио том приликом да је мисија ILO била да пружи подршку не само синдикатима, већ и конститутивима (Влади и послодавцима) јер је ILO организација у којој су равноправни представници синдиката (синдикалних централа) и влада државних чланица (министарстава рада), те да је њихов посао био усклађивање са међународним радним законодавством, односно конвенцијама и препорука МОП-а. За разлику од 2011. године, када је у радној групи, уз представнике синдиката, представнике Министарства рада и удружења послодаваца, био и експертски тим професора радног права, две године касније посао су довршили синдикати (СССС и „Независност“), послодавци (УПС) и Министарство рада на начин да су консензусом утврдили предлог закона који је ишао на јавну расправу. Наводно није ни било потребе за експертима, јер је усаглашен највећи део спорних питања – остала су свега 4 отворена питања: 1. Забрана штрајка: које су то делатности од јавног значаја у ужем смислу речи есенцијалне делатности које немају право на штрајк, већ могу штрајковати само са минимумом процеса рада, 2. Да ли је добро то што полиција није наведена међу службе од виталног значаја којима је штрајк забрањен? 3. Ко су јавни службеници са функцијом – министри, начелници округа? 4. Здравствени сектор: да ли штрајк треба да буде забрањен у хитним службама, а дозвољен у свим осталим здравственим институцијама? На вама је да процените да ли је баш међу овим неусаглашеним деловима закона онај који је и битан за вашу делатност.

Председник НСЈС, проф. Ковач је овом приликом напоменуо да је и приликом јавне рас-

праве одржане у Новом Саду упозорио на чињеницу да просвета није есенцијална делатност по номенклатури ILO и да самим тиме има право на штрајк, али да јој је то право суспендовано недавно усвојеним Законом о основном образовању и васпитању („Сл. гласник РС“ бр. 55/13) и Законом о средњем образовању и васпитању („Сл. гласник РС“ бр. 55/13), по-

са рада. Посебно питање је и да ли је могуће једнострано прописати минимум процеса рада или је то ствар договора оних који штрајкују и оних против којих је штрајк и организован.

Он је напоменуо да су учесници јавне расправе листом били за то да запослени у штрајку уколико као штрајкачки захтев наводе исплату неисплаћених зарада не могу бити кажњени и неисплаћивањем зараде за време проведено у таквом штрајку. Нажалост, то није ушло у предлог закона, већ могућност да се споразумом штрајкача и послодавца тај проблем реши.

Што се тиче удружења послодаваца, за њих је изгледа најважније питање које је још увек по њима спорно – питање lock out-a, иако су се учесници семинара сложили да то није спорно ни у случају када би се нашло у закону, јер би сасвим извесно занемариво мали број послодаваца и применио ову меру, јер она првенствено наноси штету самом послодавцу.

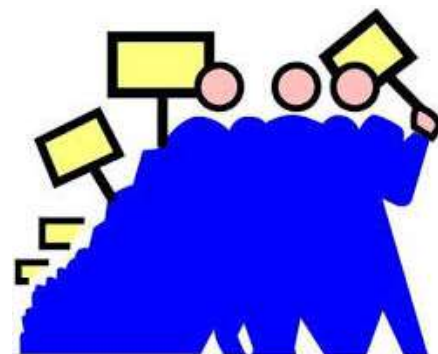
Предлог Закона можете преузети са нашег сајта и покушати да дате допринос његовом побољшању. Бар кроз амандмане које ћете доставити или Синдикату или посланичким клубовима у Скупштини Србије, јер ће овај закон, као што смо рек-

ли, ускоро почети да производи правно дејство на све запослене у Србији. Што се тиче просвете, као што смо рекли, школски закони су им ово право суспендовали, а како је рекла секретарка републичког СЕС-а, то је био изричит захтев тадашњег министра просвете и представника Владе Србије који је уследио после бесмисленог наставка окончаног, па прекинутог штрајка у просвети 2011. године. На тај начин су они који су наставили штрајк када је већ закључен Протокол довели до нових законских решења која су запосленима у просвети право на штрајк онемогућили. Да подсетимо – Протокол су потписала два синдиката (СРПС и СОС), а штрајк су наставили део СРПС-а (СОБ), Унија и Синдикат „Независност“, чиме су целу просвету и довели у ово стање. НСПРВ је и тада остао доследан тврдећи да је оно што је договорено Протоколом највише што се могло у том тренутку, а што је касније и време потврдило. У сваком случају, остаје нам огорчена борба за једно од основних радничких права – право на штрајк, и то што је оно у овом тренутку суспендовано не значи да ћемо „копље бацити у трње“, што смо показали и на јавној расправи у запаженим наступима и на последњем скупу са представницима СЕС-а и ILO.

што је тим законима једнострано уведен и прописан „минимум процеса рада за наставника је извођење наставе у трајању од 30 минута по часу у оквиру дневног распореда и обављања испита, а за стручног сарадника 20 часова рада недељно“ (члан 79. Закона о основном образовању и васпитању) односно „минимум процеса рада на наставника је извођење наставе у трајању од 30 односно 40 минута по часу у оквиру дневног распореда и обављања испита, а за стручног сарадника, односно васпитача – 20 часова рада недељно“ (члан 92. Закона о средњем образовању и васпитању). Минимум процеса рада уведен је и запосленима у предшколским установама (члан 47. Закона о предшколском образовању и образовању), али за разлику од њихових колега из основних и средњих школа, није законом прописан минимум процеса рада. И не само то – поменути законима утврђено је да „ако наставници, односно стручни сарадници школе учествују у штрајку не обезбеђујући минимум процеса рада (из става 2. члана 79.) директор школе покреће дисциплински поступак“ и „наставника, односно стручног сарадника за повреду обавезе из става 2. поменутог члана изриче се мера престанак радног односа“. Како готово идентична формулација постоји и у члану 92. Закона о средњем образовању и васпитању, јасно је да просветари, бар док се ови чланови закона не измене, у складу са међународним правом, још задуго неће имати право на обуставу рада, односно штрајк, пошто сви стручњаци под појмом штрајка подразумевају обуставу рада, а не и рад са скраћеним радним временом и сл.

На тај начин, упозорио је Ковач, Закон о штрајку и није најгоре што је могло задесити просветаре јер, како ствари стоје, бар засад, они тамо нису наведени као есенцијална делатност, али зато су у нижим законима о основном и средњем образовању и васпитању они дефинисани као делатност од посебног јавног значаја, па самим тиме и са минимумом проце-

Akteri civilnog društva nesolidarni, razjedinjeni i u stalnom sukobu

Rasprava „Sindikati i nevladine organizacije, saveznici ili ravnodušni jedni prema drugima“ održana je u subotu 23. novembra na Fakultetu političkih nauka u Beogradu. Uvodničari su bili prof. dr Vukašin Pavlović sa Fakulteta političkih nauka sa izlaganjem „Sindikati i civilno društvo i mr. Srećko Mihailović jedan od osnivača „Centra za razvoj sindikalizma“ sa temom „Sindikati i nevladine organizacije, saveznici ili ravnodušni jedni prema drugima“. U javnoj raspravi učestvovali su i dr Miroslav Ružica iz „Forum za međunarodne odnose“ sa predavanjem „U senci države: Okviri i granice delovanja sindikata i civilnog društva“, dr Darko Marinković, iz „Centar za industrijske odnose“: sa izlaganjem „Demokratska struktura kao uslov saradnje sindikata i NVO“, dr Božo Drašković, sa Instituta ekonomskih nauka koji je govorio o „Utjecaju negativnih ekonomskih tokova na aktivnost sindika-

ta i pogoršanje položaja radničke klase“, Vojislav Mihailović jedan od osnivača „Centra za razvoj sindikalizma“ koji je prezentirao „Empirijske podatke o odnosu sindikata i civilnog društva“, prof Hadži Zdravko M. Kovač, predsednika NSJSS sa izlaganjem „Sindikati nisu saveznici, kad bi bar bili ravnodušni jedni prema drugima“, Ivan Zlatić iz udruženja „Učitelj nezalica i njegovi komiteti“ sa izlaganjem „Odnos sindikata, NVO, levice prema nasleđu društvene svojine i samoupravljanja“, Milutin Srećković iz „Pokret za slobodu“: sa temom „Samoorganizovane radničke borbe u Srbiji i razlozi jačanja anti-sindikalnog stava javnosti“. Učestvovali su i Jovan Protić nacionalni koordinator ILO za Srbiju, Miljenko Dereta, osnivač „Građanskih inicijativa“ i narodni poslanik, Dragan Matić, predsednik Industrijskog sindikata, Rodoljub Šabić, poverenik za zaštitu informacija, Milorad Mijatović, narodni poslanik SDP-a i drugi.

KOVAČ: SINDIKATI NISU SAVEZNICI

KAD BI BAR BILI RAVNODUŠNI JEDNI PREMA DRUGIMA

(Nastavak sa str. 1)

Tema oko koje smo se okupili na današnjoj raspravi u organizaciji Fondacije Friederich Ebert Stiftung i Centra za razvoj sindikalizma, u svakom slučaju aktuelna je, i nadam se da će dati realnu ocenu stanja između različitih radničkih organizacija, između radničkih organizacija i NVO i međusobnih odnosa i jednih i drugih. Nažalost, moja lična ocena je mnogo lošija nego ponuđena naslovna tema „Sindikati i nevladine organizacije, saveznici ili ravnodušni jedni prema drugima“, jer je na delu otvoreno neprijateljstvo i antagonizam kada je reč o odnosu: sindikati prema sindikatima, a mislim da nije mnogo bolje ni kada je odnos između jednih NVO prema drugim NVO. Nešto bolje je ako je u pitanju odnos sindikata – NVO, makar je pristojan, ne bih rekao partnerski, već je i tu na delu pokušaj supremacije, ne i partnerstva (ko bi koga mogao nadgornjiti).

Ipak, kao čovek iz sindikata i predsednik Nezavisnog sindikata javnih službi Srbije i dugogodišnji (24 godine) aktivista alternativnog sindikalnog pokreta u Srbiji, zadržaću se na oceni odnosa sindikata prema sindikatima. U svakom slučaju, na sindikalnoj sceni Srbije vidljiva je podela na one vlasti podobne, odnosno ili one koji na neki način participiraju u različitim vladinim NVO, tripartitnim i sličnim organizacijama i koje žele zadržati monopol nad pravom na sindikalno organizovanje i zastupanje u Srbiji i u tome žestoko koriste državne instrumente i mehanizme da tu poziciju zadrže. Zato i ne čudi da su nedavno ta dva sindikata, iako su dvodecenijski sindikalni neprijatelji, sklopila pakt protiv drugih sindikata koji egzistiraju na sindikalnoj sceni i optužili ih da su oni krivci za krizu socijalnog dijaloga, iako im ne pada na pamet da im dozvole da učestvuju u tripartitnim telima, socijalnom dijalogu na različitim nivoima i kolektivnom ugovaranju, čak i onda kada im to pravo pripada iz stečene reprezentativnosti. Naravno, tih je reprezentativnih sindikata manje, jer se prodržavni sindikati dosledno zalažu da kroz nesrećni Odbor za utvrđivanje reprezentativnosti sindikata i udruženja poslodavaca ukoče dobijanje reprezentativnosti kada neki sindikat za to stekne zakonske uslove ili preispituju reprezentativnost sindikata koji su je nekad stekli, a koji je i dalje imaju sa potpuno sumnjivim obrazloženjima.

Zato i ne čudi da je jedan deo sindikata isključen iz rada Socijalno-ekonomskog saveta, tripartitnih tela i kolektivnog pregovaranja nedavno formirao sindikalni front Srbije, nazvavši ga travpovo (da li?) Srpskim sindikalnim frontom i time usmerili njegovo delovanje u problematičnom pravcu nacionalne ostrašćenosti, a ne zaštite radničkih prava. Iako su pozvali druge sindikate da im se pridruže, Sporazum koji su zaključili u pravilu za druge znači – uzmi ili ostavi i sasvim izvesno ova ideja neće biti šire prihvaćena od drugih sindikata koji pokušavaju pronaći neki svoj – treći put. Uostalom, za očekivati je da će i Srpski sindikalni front vrlo brzo prestati da postoji, jer se on okupio oko ideje da spreči donošenje posvemašnje problematičnog Zakona o radu, pošto su posao oko „šminkanja mrtvaka“ (čitaj: Zakona o radu) napustili i prodržavni sindikati – „Nezavisnost“ i Samostalni sindikat. Istine radi, oni su tražili ne da se odbace izmene Zakona o radu, već da se donese evropski zakon i da u tim za izradu takvog zakona uđe predstavnik Fronta.

Drugim rečima, ne vidim mogućnost da se atomizirana sindikalna scena objedinjuje oko neke sindikalne opcije ili sindikalne koalicije, bar ne zadugo, jer su antagonizmi među stvarnim liderima ovih sindikata narasli do apsurdna i ne postoji ni minimum sindikalnog jedinstva i solidarnosti koji bi u neko buduće vreme mogao dovesti do kakvih-takvih integracija. Primera za to je koliko volite i hoćete, pa da usput pomenemo neke od njih. Prilikom nedavnih razgovora sindikata sa MMF-om predstavnici MMF-a bili su uslovljeni time da će tzv. reprezentativni sindikati biti prisutni na razgovorima ako ne budu pozvani oni drugi koje nazivaju „kućnim“ ili „žutim“ sindikatima i koji, po njima, kvare idiličnu sliku socijalnog dijaloga u socijalno pravednoj zemlji. Drugi primer je: kada su sa savetnikom Vlade Dominikom Štroksanom razgovori sa jednim i drugim vođeni u dva bliska termina i kada su pozivači na sastanak vodili računa da se suprotstavljeni sindikati ni u hodniku ne sretnu, kao da su interesi članova jednih ili drugih ili onih trećih ili

onih četvrtih koji nisu ni u jednom sindikatu toliko suprotstavljeni da ni oko elementarnih tema nema sindikalnog konsenzusa. Primer treći: Posebno je tužna bila priča poslednjih dana kada su dva, navodno reprezentativna, sindikata pokušavala da poprave predlog Izmena i dopuna novog Zakona o radu u kome ne samo da je težište dato na fleksibilnijem otpuštanju radnika, već su se našla i brojna rešenja koja smanjuju ionako mala sindikalna prava i najblaže rečeno zadiru u slobodu sindikalnog organizovanja i predstavljaju pravljenje sindikata po meri vlasti. Da li će u tome jedan ili dva sindikata imati neki privilegovani položaj ostaje potpuno nevažno, jer će svi radnici, a i sindikalizam, proći kao „bos po trnju“ i ni krivi, ni dužni „obrat bostan“. Primer četvrti: Uostalom, nešto slično dešavalo se i letos kada su ova dva sindikata kumovala novom predlogu Zakona o štrajku koji će, kako stvari stoje, uskoro ugledati svetlost dana i koji će, ustvari, ubuduće sprečavati preostale radnike da mogu štrajkom izboriti neko svoje pravo. Ovo su prepoznali čak i članovi sindikata koautora Zakona o štrajku, koji su na javnim raspravama zajedno sa svojim izopštenim kolegama iz reda alternativnih sindikata kritikovali ovaj neradnički Zakon.

Ono što začuđuje je da su neki sindikati poput Sindikata „Nezavisnost“ koji je za sebe svojevremeno tražio mesto pod sindikalnim suncem, kada su do tog mesta došli prihvatili politiku do tada jedinog državnog sindikata i sve činili i čine da onemoguće razvoj sindikalizma na način kako to vide oni sindikati koji nisu prihvatili model dva sindikata. Pri tome je zaboravljeno i na veliku pomoć koju su ovi sindikati dobili od međunarodnih sindikalnih organizacija, upravo da bi razvijali radničku solidarnost i sindikalni pokret u Srbiji. Ta pomoć nije bila ni mala, ni siromašna. Naprotiv, bila je izdašna, a rezultat svega toga je bio i dalje opadanje procenta sindikalnog organizovanog radništva i gubitak ugleda u sve sindikate.

Pretpostavljam, da bi došlo do približavanja među sindikatima kada bi, suprotno sadašnjoj sindikalnoj praksi, u različitim socijalno-ekonomskim savetima, tripartitnim telima, upravnim, nadzornim i inim odborima u kojima sede predstavnici „reprezentativnih“ sindikata, ovi sindikati o svojim aktivnostima informisali preostale sindikate i/ili se s njima konsultovali pre učešća u tim telima, jer tada bi oni, bar indirektno, bili predstavnici svih radnika, a ne samo svojih članova (da li i svojih članova) ili, ustvari, u tim telima predstavljaju samo sebe i neki svoj lični interes ili kad bi ih pozivali na obuke i skupove koje organizuju, odnosno kad bi odlazili na takve skupove u organizaciji drugih sindikata, kad bi sa njima delili mesto u pregovaračkim timovima i tripartitnim telima, i sl.

U tom slučaju ne bi se dešavalo da naši navodni predstavnici, npr. u Nacionalnom prosvetnom savetu niti jednom u mandatu ne pozovu druge nesporno reprezentativne sindikate i informišu ih o tome kako to zastupaju interes, u ovom slučaju delatnosti prosvete, ili npr. da naš predstavnik u Pan-evropskoj strukturi (Komitetu) koji predstavlja sve sindikate iz Srbije nikada, pa čak ni pismeno, ne obavesti te sindikate šta to on, ustvari, tamo radi. Ili da predstavnik sindikalnog pokreta u ILO ikada nekoga obavesti šta to ta organizacija čini za srpske radnike, odnosno srpske sindikate. Naravno, mogli bi nabrajati koliko god hoćete tih i takvih primera, i ni u jednom od njih ne bi našli nešto što se zove radnička solidarnost ili Pijemont nekog budućeg sindikalnog udruživanja. Da li bi možda u osvešćivanju tih, po njima velikih, sindikata mogli učiniti neki njihovi dojučerašnji ili današnji mentori iz inostranstva ili međunarodni sindikalni pokreta – ne znam, a nisam ni siguran u to, jer ono što mi je poznato jeste da su upravo oni za to i pomagali određene sindikate, da bi sindikalizam u Srbiji bio drugačiji nego što je to danas.

Što se tiče nas, ostajemo i dalje otvoreni za sve vidove i oblike saradnje sa onima koji stvarno na prvom mestu imaju radnički interes i radnička prava.

Prof. Hadži Zdravko M. Kovač, predsednik NSJSS

Родитељи против трећег теста на "малој матури"

Огорчени одлуком Министарства просвете по којој ће осмаци идуће године на малој матури полагаати три теста, родитељи новосадских основаца покренули су иницијативу којом траже укидање трећег теста. Они захтевају да ученици полагају само тестове из српског језика и математике, као и до сада. "Нећемо седети скрштених руку. Сматрамо да није у реду да се исхитрено доносе овакве одлуке и да се код деце без икакве потребе ствара додатни стрес. То ни њима, ни родитељима, ни наставницима није потребно", каже покретач петиције Драгана Ђорић и председница Савета родитеља у ОШ "Јован Јовановић Змај".

Родитељи захтевају трајно укидање трећег, комбинованог теста. "Тражи-мо да ученици полагају само српски језик и математику. Такође, да организација штампања и дистрибуирања тестова и даље остане на Министарству просвете, а не да се прелазује на школе, као што је најављено", прича Ђорићева, додајући да се "школски систем не може напрасно мењати".

Потписивање петиције биће организовано у свим школама, а може се погледати и на <http://obrazovanjejevasno.blogspot.com/>, где се налази и образац за потписивање. "Свако, а не само родитељи, може да је потпише", каже Ђорићева.

Директори: Ником није јасно како ће трећи тест изгледати!

Директори новосадских основних школа као највећи проблем наводе то што никоме није јасно како ће трећи тест изгледати, нити на који начин деца могу да се спремају за њега. "Забрињавајуће је то што још нисмо добили јасна упутства, осим што нам је речено да тест неће бити оптерећујући. Наши осмаци се од септембра спремају за полагање српског језика и математике, али за овај трећи тест не знамо како да их припремамо", каже Недељко Ђорђић, директор ОШ "Ђорђе Натшевић". Он додаје да је Актив директора новосадских основних школа упутио Министарству просвете предлог да се за трећи, комбиновани тест, одштампа збирка питања од којих ће одређена бити на тесту. "То смо предложили да би се деца олакшало и да, на пример, од 200 питања, 20 буде на трећем тесту. Никакав одговор нисмо добили", каже Ђорђић.

Виђикант: Нема разлога за бригу

Министарство просвете одлучило је да осмаци у јуну полагају и трећи тест који би требало да по узору на ПИСА тестове покаже снажање и опште образовање ученика. Тест би требао да буде комбинација знања из биологије, физике, хемије, географије и историје. "Трећи тест није исхитрена одлука, већ се његово увођење разматра већ две године. Не видим разлог зашто родитељи толико брину", каже Петар Виђикант, начелник Школске управе за Јужнобачки округ.

Родитељ: Камо среће да моја деца имају што више објективних и озбиљних тестова

"Најгоре је што родитељи мисле да овако помажу својој деци, а чине управо супротно. Камо среће да моја деца имају што више објективних и озбиљних тестова! Не разумем каква је ко-

рист за децу (и родитеље) од лажних високих оцена, када ће се у неком тренутку у животу бар они, а могуће и много други сапелести због њиховог незнања. Већ сада имамо проблем са разним носиоцима "диплома" на одговорним положајима, који својим незнањем често доводе у питање и своје и туђе животе. Дижем два прста за озбиљну матуру. Ма, дижем обе руке!" каже у свом коментару Горан Перић.

Наставници нису против

"Лажу да су сви наставници против. Деца већ годинама имају пробне тестове, спремна су и она. Само поједини родитељи шире панику и подривају самопоуздање сопственој и туђој деци" тврди непотписани наставник српског.

Матурица, мала, мала - проблемчина велика

Реакција дела јавности показује да нисмо склони да знање своје деце подвргнемо озбиљној провери. Стрепимо да би то могло некога да охрабри да тражи проверу знања, компетенција и квалификација и нас самих

"Не одустају од намере да муче децу на матури!" Паника се шири нашим друштвом, школским системом, породице се поново окупљају око запуштених огњишта: Како заштити нашу децу, шта децу – дечицу, од суровог система који хоће да их нешто пита, на препад, после осам година школе, а да им питања (а ако може и одговоре), загрејана на мајчинским грудима, унапред не дотурим...

У одбрани деце од знања покренута је жестока кампања против увођења у малу матуру трећег сета питања општег знања. Покретачи кампање, ничим недоказано, тврде да говоре у име свих „70.000 осмака и њихових родитеља“, мало потом прете петицијом са „близу 10.000 потписа“ док „за сада потписивање узима маха“.

Ретко се „намести“ да један повод, у овом случају мала матура, тако белодано открије скоро све мане нашег система и истовремено покаже праву слику нашег друштва. Основа те слике јесте да је учење мучење које изазива панику свих, и да ћемо се лако удружити против било какве промене у нашем систему. Ако се промена спречи у образовању, зауставиће се и на свим другим нивоима.

Полагање мале матуре прошле године обележила је краја испитних питања, срамота и огромна неправда. Нажалост, неправда више зато што нису СВИ добили украдена питања, па да буду равноправни, а много мање због изузетно лоших резултата које су на испиту показали ученици. Тресла се гора, али кратко, док сви нису „изједначени“ тако што је матура поништена, као да је није било, дечица упи-

сала гимназије и средње стручне школе, где сада, несметано, неки могу да уче а други да се међусобно млате. Значи све је ОК. Ето, лепо смо видели да можемо и без матуре!

Од самог увођења мале матуре говори се о постепеном повећању области/предмета из којих треба проверавати знање. Та провера би требало мање да утиче на могућности уписа у жељене средње школе а много више да буде основа за оцену колико је образовни систем успешан у преносу знања и вештина ученицима. Показани резултати требало би да буду смернице за поправке система и његово прилагођавање све сложенијим захтевима који се пред нове генерације постављају о питању врсте и количине знања које су им потребне за успешан живот. Међутим, реакција дела јавности показује да нисмо склони да знање своје деце подвргнемо озбиљној провери. Стрепимо да би то могло некога да охрабри да тражи проверу знања, компетенција и квалификација и нас самих. А то не би могло. Никако. Никад.

Захтеви наводно свих родитеља и „на хиљаде психолога, педагога и професора(!)“, да се нови сет питања о општем знању још не увезде, правдају се тиме да за матуру нису спремни ни ђаци, ни наставници, ни родитељи и не знају како да се припреме. Дакле, у школу се не иде да би се нешто научило већ да би се припремили за завршни испит! При том, нико од родитеља не види ништа лоше у чињеници, коју сами наводе, да се у школама и даље учи напамет, а ђаци треба да полагају тежак испит. Учење напамет није учење већ бубање – краткорочно, бесмислено и бескорисно. Уместо да траже да се у школама више не учи напамет родитељи би радије да спрече да се бесмисао таквог образовања докаже на завршном испиту. Зато кампањци осуђују чињеницу да поједини успаничени наставници деци већ дају измишљене пробне тестове, и не смета им што су „на тим пробним матурама резултати били поражавајући.“ А све заједно називају агонијом која нема краја. Пошто је заштита деце од образовања агонија, патња између живота и смрти, пишу се писма председнику владе и министру просвете, прикупљају се потписи, прети се бојкотом матуре. Еј! Бојкот! Права поука за младе генерације – кад се суочим са из-

азовом новог, кад треба показати знање – бежи с бојног поља!

Отужно је лицемеран и патетичан језик који се у овој кампањи користи с циљем да изазове емпатију са „дечицом“ која пате с главицама у рукама, скрхана од избезумљености и треме. Не знам да ли да се стидим, плачем или да се смејем над том сликом главица скрханих и избезумљених – петнаестогодишњака! „Већ сада су еуфорија, стрес и трема у њиховим породицама неизоставни део свакодневице. И то је тако откако је и школства.“

Јадна смо ми земља када нам школство, далеко образовање, изазива еуфорију, стрес и трему а не радозналост и задовољство.

Матурица, мала мала. Наш однос према образовању проблемчина велика, превелика.

*Миљенко Деретић,
оснивач „Грађанских иницијатива“*

LETNJA ŠKOLA UMEMO POPRAVNIH ISPITA

Piše: **Katica Raletić***

„Politika“ je nedavno objavila da je blizu 30.000 đaka osnovnih i srednjih škola Srbije pogladio popravne ispite iz raznih predmeta. Ovaj članak me podsetio na to kako neke državne škole u Americi pomažu đacima koji na kraju školske godine nisu dobili prelaznu ocenu. Moj prijatelj, profesor univerziteta, jednog leta boravio je dva meseca u Čikagu. Na put je poveo petnaestogodišnjeg sina. Hteo je da mu sin pohađa kurs engleskog jezika. Čuo je da mnoge škole organizuju letnju školu za đake koji su imali slabu ocenu iz nekog predmeta na kraju godine. U jednu od tih škola upisao se njegov sin, koji je, kao stranac, morao da plati školarinu 35 dolara.

Nastavnik je u školi držao časove tri puta nedeljno, po tri sata, mesec i po dana. Posle svake nastavne jedinice sledio bi test. Tako su prešli gradivo koje je predavano u toku školske godine. Na kraju, nastavnik je ocenio učenike na osnovu parcijalnih provera znanja i završnog testa. Zar ne bi svaka škola kod nas mogla da organizuje takvu letnju školu za svoje đake, ako ih je više koji su upućeni na popravni iz jednog predmeta? Ovakvo prepuštamo maloletnoj i neodgovornoj deci, njihovim roditeljima i privatnim profesorima da pomognu učenicima da poprave znanje iz nekog predmeta. Zatim sledi ispit pred tročlanom komisijom, kao da učenik brani doktorsku disertaciju ili magistrski rad.

*Despotovo

Дечаци мање успешни од девојчица

- Prvi razred prošle godine je ponavljalo 1.904 srednjoškolski, drugi 1.246, treći 585, a četvrti – 110
- Godinu češće ponavljaju učenici nego učenicice
- Najviše neuspelih đaka je u mašinskoj i struci obrade metala, a najmanje u prirodno-matematičkoj struci
- Učenici kažu da im najviše probleme u školi predstavlja to što sporo uče, što se teško koncentrišu i to što ne uče da uče (tj. ne naprave)
- Ponavljajući kažu da bi željeli pre svega da im nastavnici više pomažu na času, ali i roditelji kod kuće i da bi im pomoglo da imaju više vere u sebe

NEOPHODNE STRUČNE ŠKOLE I INTERNATI

Piše: **Momir Vukotić***

Obelodanjivanje sadržine i rešenja testova prilikom provere znanja na kraju osmogodišnjeg školovanja unelo je pometnju pri upisu učenika u gimnazije i srednje škole. To je vrhunac nebrige prosvetnih vlasti. Iako su se društveni odnosi u potpunosti promenili, neke ranije ustanove bi dobro funkcionisale baš u ovako dijametralno suprotstavljenim društvenim odnosima gde je bogatih sve manje, a siromašnih sve više.

Upisivanje učenika u gimnazije i srednje škole neproizvodnih zanimanja mimo granica društvenih potreba i mogućnosti je upuštalo tehničke, zanatske i industrijske škole, do te mere da se za

neka zanimanja koja su vrlo potrebna privredi nije upisao nijedan učenik. Ministarstvo je rutinskom pasivnošću napravilo grubu inertnu grešku što je takve učenike upisao u gimnazije i „gospodске“ škole, spasavajući profesore od gubitka posla ili penzionisanja i navodno učenike od ulice. Tako su opteretili državne fondove za koje nam MMF i drugi finansijski moćnici daju novac na kašičicu, uz visoke kamate i veliki broj kontrola i primedbi, što rizično uvećava veliki državni dug.

Moglo se sve uraditi drugačije i korisnije. Da se u siromašnim opštinama i okruzima sa napuštenim školskim zgradama otvore tehničke, zanatske i industrijske škole, uz obavezno otvaranje internata sa

dačkim kuhinjama, kakvi su postojali u Srbiji u doba kraljevine i socijalističke Jugoslavije. U takvim uslovima bi bilo moguće, pored redovne nastave sprovoditi i praktičnu obuku i puno angažovanje profesora i učenika u dodatnoj i dopunskoj nastavi. Učenike za takva zanimanja treba tražiti u onim sredinama u kojima svršeni osnovci iz materijalnih razloga (iz sela i manjih opštinskih centara), ne mogu otići u veće gradove da uče i završe srednje škole. Da na kraju stvaraju sebi sredstva za život, osnivaju porodice i budu svoji na svome. Od raspada Jugoslavije i posmrta Srbije, prosvetne vlasti na tom planu nisu učinile ništa.

*profesor u penziji, Batanjica

DRUŠTVO BEZ ŠKOLE!

Piše: **Ljubomir Vujisić***

Ovaj naslov je još 9. avgusta 1972. objavljen u rubrici „Kroz ceo svet“, lista „Politika“ na koju su, siguran sam, čitaoci bili navikli. Kraći tekst o sadržaju naslova podsetio me je na minuli skandal o polaganju „male mature“. U njemu se govori o obrazovanju i naglašava vrlo nepovoljan izveštaj međunarodne komisije Uneska, koja je tada izučavala brojna otvorena pitanja obrazovanja u svetu. Naime, francuski, engleski, američki, belgijski i pedagozi iz drugih zemalja zaključili su da škola okrenuta prošlosti ubija ličnost. Tu se setih već poznatog dela „Društvo bez škole“ Ivana Iljiča (Rus), ali i nekadašnjeg predsednika SANU dr

Pavla Savića, koji je na naučnoj tribini Saveza inženjera i tehničara, juna 1973. (sa koje sam izveštavao) rekao sledeće: „Deca stenju pod ovim sistemom nastave. Treba da ih oslobodimo toga balasta, da od malih nogu mogu da se raduju, da nešto radoznalosti i kreativnosti unesu u taj život...“!

U 21. veku gladni smo prosvete, kad je reč o ekološkoj kulturi svoju sliku nalazimo svakodnevno u kontejneru, daleko smo od prirode i od etičkog vaspitanja. Kakvi smo, takvi su nam i ministri! Kada ćemo, konačno, postaviti jednog ministra prosvete poput Dositeja Obradovića?

*novinar, Beograd

KO MOŽE DA „OLAKŠA“ ĐAČKE TORBE

Piše: **Prof. dr Brana Dimitrijević***

Pitanje (neuspele) male mature, pitanje viška prosvetnih radnika, a naročito visina njihovih plata, sve to čeka novog ministra (ili ministarku) prosvete, samo ne užasavajući podatak da je đačka torba (za osnovce) već dostigla težinu od osam kilograma. A ima već više od 30 godina kako se s vremena na vreme pojave ovakvi upozoravajući članci i nikom ništa. U jednom od njih (17. 8. „Politika“) saznajemo da se čak predlaže da se načine posebni ormani kako bi se time, a ne smanjenjem prekomerne težine đačkih torbi – koje su srazmerno uzrastu teže i od opreme kakvog istreniranog specijalca – pomenuti problem navodni rešilo za svagda.

Ovo narušavanje dečjeg zdravlja kao da se nikoga ne tiče. Već s jeseni će prosvetni radnici dodijavati đacima i roditeljima i svoj javnosti svojim štrajkovima, ali ne zbog preteških đačkih torbi. Ni Ministarstvo zdravlja za ovo nije, navodno, nadležno, tako nije teško izračunati koliko će tek koštati lečenje iskrvljenih kičmi. Ni

republički fond za zdravstveno osiguranje takođe ne uočava ovaj problem. Pa čemu onda priče o preventivi?

*Beograd

PITANJE ZA MINISTRA PROSVETE

Piše: **Radimir Jovanović***

Naivno sam poverovao u vest Radio-Beograda da će novi ministar prosvete, prof. dr Tomislav Jovanović, odgovoriti u roku od tri dana na svaku dobijenu predstavku, pa sam mu poslao pismo kojim sam ga obavestio da se u Kraljevu ne poštuje čl. 32 Zakona o izmenama i dopunama Zakona o sistemu obrazovanja i vaspitanja, po kojem škole za upražnjena radna mesta ne mogu raspisivati konkurs za nova lica dok pretihodno ne preuzmu radnike proglašene tehnološkim viškom, ili radnike sa nepunim fondom časova u nekoj drugoj školi.

Pokazalo se da je vest bila netačna. Umesto odgovora,

novi ministar prosvete obavestio je o mom pismu načelnika Školske uprave u Kraljevu, inače jednog od prekršilaca pomenutog zakona, pored direktora škole. Ohrabren takvim postupkom ministra, načelnik sa još većom arogancijom nastavlja da krši zakon!

Pošto nisam dobio odgovor od ministra prosvete, sada ga pitam javno: zašto se ne poštuje Zakon o izmenama i dopunama Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i zna li koji je od njegovih (nasledenih) pomoćnika dao načelnicima školskih uprava u Srbiji usmeno tumačenje po kome ne moraju da se drže pomenutog zakona?

*profesor u penziji, Žiča

МИТРОВДАН, 8. НОВЕМБАР: ЈОШ ЈЕДАН ДАН ПРОСВЕТНИХ РАДНИКА!

Овогодишњи Дан просветних радника Србије 8. новембар, односно Митровдан, иначе непоуздан дан рођења оца српске писмености - Вука Стефановића Караџића, радници у просвети „прославили“ су радно.

За Уједињене нације светски Дан просветних радника је 5. октобар и он се сваке године обележава широм света. Идеја о Дану наставника зачета је у Индији 1962, а пошто је 1994. године УНЕСКО препознао значај обележавања датума те ретко дан просветних радника прихваћен је и широм света. Ове године је 5. октобар прослављен у преко 100 земаља под мотом: „Постани наставник“. Међутим и свака земља има свој Дан наставника, па се тако обележавање Дана просветних радника разликује од земље до земље. Свуда је то, у правилу, датум битан за националну просвету.

Идеја НСПРВ да се као Дан просветних радника обележава Сабор српских светитеља и учитеља, иначе дан који је као такав славило и Краљевско друштво српских учитеља, није (засад) прошла. Тако је у Србији за Дан просветних радника устоличен Митровдан, за који се (погрешно) верује да је дан рођења Вука Караџића. Забуну је, наиме, унела чињеница да је у 18. веку, када је он рођен, разлика између Јулијанског и Грегоријанског календара била 11 дана, а не као сада 13, што значи да датум рођења Вука Караџића не пада на 8. новембар, него два дана раније 6. новембра.

У Покрајини, тачније у Новом Саду, сваке године обележава се 8. новембар, доделом награда „Др Ђорђе Натошевић“, најуспешнијим просветним

радницима и установама у Војводини. Награда „Др Ђорђе Натошевић“ установљена је одлуком Скупштине Војводине 11. јула 2001. године, а Одбор за доделу награде именује Влада Војводине. Натошевић, рођен 1821. у Сланкамену, пошто је завршио медицину у Бечу 1851, посветио се просветном раду и био је директор Новосадске гимназије, надзорник српских школа у Аустроугарској, председник Матице Српске, члан Српског научног друштва (претеча данашње САНУ). Његовом заслугом отворене су српске „Препарандије“ (учитељске школе) у Пакрацу, Новом Саду, Карловцу, Сомбору и Панчеву. Основао је и уређивао први српски педагошки „Школски лист“ као и прве дечије новине „Пријатељ српске младежи“.

Од установљења до ове године додељена су укупно 62 Признања. У једној години може да се додели највише пет признања, а оно се састоји од повеље, плакете и новчане награде. На основу утврђеног броја бодова, Одбор за доделу признања „Др Ђорђе Натошевић“, је донео одлуку о додели признања за школску 2012/2013. годину и то: Основној школи „Свети Сава“ из Кикинде, Данијели Миличић Требатицки, васпитачу у ПУ „Радост“ у Србобрану, Милкици Краснић, наставнику биологије у Гимназији „Ј.Ј.Змај“ у Новом Саду, Весни Миљуш, наставнику биологије у ОШ „Ђорђе Натошевић“ у Новом Саду, Мирјани Јазор, школском педагогу, стручном сараднику – педагогу у ШООС „Милан Петровић“ у Новом Саду.

Овогодишњим добитницима Признање „Др Ђорђе Натошевић“ је, по шеснаести пут, свечано додељено у згради Владе Аутономне Покрајине Војводине, у уторак, 12. новембра 2013. године.

ОБЕЛЕЖЕН МЕЂУНАРОДНИ ДАН ТОЛЕРАНЦИЈЕ

Међународни дан толеранције обележен је у суботу 16. новембра. Међународни дан толеранције Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу (УНЕСКО) установила је Међународни дан толеранције 1995. године. То је дан који подсећа на поштовање и уважавање другачијих. Толеранција је прихватање богатства различитости идеја и ставова оних који су друге нације, вере, сексуалног опредељења или који говоре другим језиком. „У Србији су и даље раши-

рени нетолеранција и дискриминација“, рекла је повереница за заштиту равноправности Невена Петрушић, додајући да највећа дистанца грађана постоји према ЛГБТ особама. „Међународни дан толеранције се обележава широм света и прилика је да се подсетимо колико су нетолеранција, дискриминација, дискриминаторни ставови и предрасуде, још увек раширени у Србији упркос томе што Устав и закони изричито забрањују дискриминацију и прописују инструменте за заштиту од ње“, рекла је Тањуџа Петрушић.

МЕЂУНАРОДНИ ДАН СТУДЕНАТА

На дан 17. новембра 1939. године нацисти су убили више од 20 чехословачких студената, који су протестовали против окупације њихове земље, затворили у концентрационе логоре преко 1200 студената, а домове и Универзитет у Прагу, претворили у касарне. Карлов

универзитет у Прагу, један је од најстаријих у Европи, основан је 1348. Студенти више европских земаља окупали су се потом у Лондону где је Међународно веће студената прогласило 17. новембар за Међународни дан студената.

КРИВЦИ ЗА НЕРУГУЛАРНУ „МАЛУ МАТУРУ“ ОДГОВАРАЋЕ

Инспекција ће контролисати и санкционисати неправилности на тестовима знања. Нерегуларности откривене у 25 школа широм Србије. „Те школе налазе се на територији целе Србије и анализе су показа-

ле да се понављају у последње две-три године“, објаснио је Љубиша Антонијевић, помоћник министра. „Утврђена су одступања у броју бодова у односу на успех, као и кршења процедуре, било да је реч о директорима, супервизорима или

наставницима-прегледачима. Било их је највише у Пчињском и Јабланичком округу, као и на северу КиМ. Због дописивања одговора, отвореног преписивања и сличних пропуста, наложили смо инспекцијски надзор“ каже Антонијевић.

ПРОСЕЧАН БРОЈ БОДОВА ИЗ СРПСКОГ 11,6 А ИЗ МАТЕМАТИКЕ 10

Анализа успеха и завршног испита, коју је радио Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, показала је и друге нелогичности - велики број вуковаца и несразмеру са резултатима на тесту. Иако је сваки седми основац вуковац, а мала матура „проваљена“, осмаци су ове године на завршном испиту показали мање знања и остварили лошије резултате него претходних година. Просечна закључена оцена генерацији која је уписала средње школе је 4,09, а на матури једва „танка“ тројка!

Просечан број бодова из српског је 11,6, док је генерација пре њих имала 13,3, а из математике су једва „прегурали“ 10 поена. Утврђено је, такође, да су деца у Пчињском округу, на пример, толико боље уради-

ла тестове од вршњака у другим крајевима, као да су завршила разред више. Анализом је утврђена и правилност да девојчице постижу значајно боље резултате. Према речима Срђана Вербића, из Завода за вредновање образовања и васпитања, или нешто вештачки одржава успех девојчица или нешто отежава дечацима. Утврђено је и да 354 ђака који су завршили осми разред нису уопште изашли на малу матуру, што значи да не могу да добију диплому о завршеној основној школи. Вербић је нагласио и да је завршни испит неопходан, како би била боља селекција деце при упису у средње школе. Овогодишњи упис, без бодова са тестова, показао је, сматрају просветни стручњаци, све мањкавости ниских критеријума оцењивања и великог броја одличних ђака

SEPTEMBAR 2013: ZARADE PALE 4,3%

• U Srbiji zarada po glavi stanovnika 90,6 evra • Samo Beograd i Novi Sad po platama mogu u Evropu • Ljubljana sa 784 evra po stanovniku lider, Opoju sa 16,4 evra poslednje u regionu • Zagreb na 15, Sofija na 26, Podgorica na 59, Beograd na 71, a Novi Sad na 72. mestu • Građani Srbije sa 392 € i Makedonije sa 342 € najbedniji • Prosečna plata na Balkanu 455 evra

Prosečna zarada isplaćena u septembru 2013. godine u Republici Srbiji iznosi 59.162 dinara. U odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u avgustu 2013. godine, nominalno je manja za 4,3% i realno je manja za 4,3%

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa isplaćena u septembru 2013. godine u Republici Srbiji iznosi 42.866 dinara. U odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u avgustu 2013. godine, nominalno je manja za 4,3% i realno je manja 4,3%.

Ako bi se finansijska moć građana Srbije merila zaradama po glavi stanovnika, ne bismo se proslavili. Među 340 gradova u šest komšijskih zemalja, koje je obuhvatila ta, nezvanična statistika, na samom dnu tabele, ispod 300. mesta, našlo se čak 29 srpskih. Njihovi žitelji zarađuju „po glavi” 33,4 evra mesečno i manje od toga. „Stanovnici Beograda i Novog Sada jedini su se u Srbiji kvalifikovali za članstvo u Evropskoj uniji, dok bi žitelji svih ostalih gradova i opština morali da traže partnere u Saharskoj ili Podsaharskoj Africi. Iznad Beograda i Novog Sada je 11 županija Republike Hrvatske, a ispod deset, što je dovoljan argument da se ta dva grada priključe EU, ne čekajući ostatak teritorije, zaostao kao u 19. veku”, navodi se u analizi zarada po glavi stanovnika u regionu, objavljenoj na ekonomskom portalu „Makroekonomija”.

U Srbiji je zarada po glavi stanovnika 90,6 evra. Naime, u računici je uzet u obzir ukupan fond isplaćenih zarada od 645,2 miliona evra i sedam miliona stanovnika. Opoju sa 10.575 stanovnika, 557 zaposlenih i fondom isplaćenih zarada od 171.000 evra, ne samo što je poslednje na tabeli od svih opština u Srbiji već je na 337. mestu od svih u regionu – Slovenije, Hrvatske, BiH, Crne Gore, Srbije, Bugarske. Manje od Opojlana zarađuju samo stanovnici tri opštine u BiH, Osmacima, Jezeru i Vukosavlju.

Najboljim našim takmacima pokazali su se Beograd i Novi Sad. Beograđani po glavi stanovnika zarađuju 163 evra, a Novosađani 161,5. Novi Sad ima 129.202 zaposlenih, od 335.701 stanovnika, a ukupan fond isplaćenih zarada u septembru je iznosio 54,2 miliona evra.

Kada se posmatraju veći urbani centri, Ljubljana je na prvom mestu sa 784 evra po

stanovniku, mada odnos 200.000 zaposlenih i 283.000 stanovnika upućuje na mogućnost da se deo od zarađena 222 miliona evra nosi i troši van nje-ne teritorije, navodi „Makroekonomija”. Sledi Zagreb na 15. mestu s 387 evra po stanovniku, s 362.000 zaposlenih i mesečnim fondom zarada od 306 miliona evra. Sofija je na 26. mestu s 311 evra (718.000 zaposlenih i 405 miliona evra bruto zarada), Podgorica je na 59. mestu s 203 evra (75.000 zaposlenih i 37,8 miliona evra mesečno), Beograd je na 71. mestu a Novi Sad na 72.

Inače, među prvih 70 opština, odnosno regiona u ovom delu Evrope, čak 53 su iz Slovenije, 11 je županija iz Hrvatske, tri su opštine iz Crne Gore (Budva, Podgorica i Tivat), dve iz Republike Srpske (Istočni Drvar i Petrovac) i Sofija je na 26. mestu s primanjima od zarada od 311 evra po stanovniku.

„Manje bi bilo ružno bez Slovenije, koja samo ističe ovu balkansku bedu svojim podacima o zapadnom standardu i razvijenosti. Na primer, nije fer porediti Domžale, s 34.000 stanovnika i fondom zarada od 9,6 miliona evra, s Valjevom koje ima isti fond zarada, ali i 90.000 stanovnika”, navodi se na „Makroekonomiji”, i dodaje da Brežice sa 6.200 stanovnika imaju veći fond zarada od Sombora koji ima 86.000 stanovnika i isti kao i Smederevo sa 108.000 stanovnika.

Nedavno su saopšteni i uporedni podaci zvaničnih statistika u regionu, koji se odnose na septembarske zarade. Po njima, zaposleni u Srbiji s 392 evra, zarađuju manje od prosečne plate u regionu. Gore od nas stoje samo Makedonci i Albanci, a najveće zarade beleže državne statistike Hrvatske i Crne Gore. Ukoliko se u obzir uzmu prosečne plate svih zemalja regije, prosečna zarada na Zapadnom Balkanu je oko 455 evra.

U Srbiji je iznad republičkog proseka po septembarskim platama bio samo Beogradski region, koji je dostigao bruto zradu od 73.970 dinara. Vojvodina nije uspjela da dostigne srpski prosek. Zaposleni Vojvodani imali su bruto zradu od 57.397 dinara.

Od svih naših gradova i opština najgore stoji opština u južnom banatu Opoju. Kada bi se ukupan fond zarada u toj opštini podelio na sve stanovnike te banatske varošice, mesečno bi svakog od njih zapalo tek 16,4 evra.

Period septembar 2013/septembar 2012.

Prosečna zarada isplaćena u septembru 2013. godine u Republici Srbiji, u odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u septembru 2012. godine, nominalno je veća za 5,8%, a realno je veća 0,9%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa isplaćena u septembru 2013. godine u Republici Srbiji, u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u septembru 2012. godine, nominalno je veća za 6,5%, a realno je veća za 1,5%.

Period januar–septembar 2013/ januar–septembar 2012.

Prosečna zarada isplaćena u periodu januar–septembar 2013. godine u Republici Srbiji, u odnosu na prosečnu zaradu isplaćenu u periodu januar–septembar 2012. godine, nominalno je veća za 5,9%, a realno je manja za 3,5%.

Prosečna zarada bez poreza i doprinosa isplaćena u periodu januar–septembar 2013. godine u Republici Srbiji, u odnosu na prosečnu zaradu bez poreza i doprinosa isplaćenu u periodu januar–septembar 2012. godine, nominalno je veća za 6,3%, a realno je manja za 3,1%.

Građani Makedonije najmanje zarađuju u regionu

Građani Makedonije, Bugarske i Srbije najmanje zarađuju u regionu, 342, odnosno 392 evra mesečno. Prosečna plata na Balkanu iznosi oko 455 evra, a taj iznos su mahom “pogurale” Hrvatska i Crna Gora. Prema

podacima Zavoda za statistiku Crne Gore Monstat, najviše plate u regionu imaju Hrvati i Crnogorci, a najmanje Makedonci i Srbi, pišu “Vijesti online”. Prosečna neto zarada u septembru u Crnoj Gori iznosila je 475 evra, a u Hrvatskoj u avgustu je bila oko 723 evra. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Hrvatske, prosečna neto plata u Hrvatskoj koje je od nedavno i članica EU, ubedljivo je najviša u regionu i gotovo je dvostruko veća od prosečnih plata u nekim zemljama Balkana.

Nakon građana Hrvatske, najviše plate u zemljama bivše Jugoslavije primaju građani Crne Gore, a slede građani Bosne i Hercegovine, gde je, prema poslednjim podacima Agencije za statistiku BiH, prosečna mesečna neto plata u pravnim subjektima u avgustu iznosila 423 evra. Prosečna plata u Sloveniji je u julu ove godine iznosila 990 evra, Turskoj 720 evra, Slovačkoj 700 evra, Rumuniji 480 evra, kao i u Mađarskoj, i u Bugarskoj 390 evra. S druge strane, najniže plate su u Makedoniji gde je neto plata u septembru iznosila 342 evra.

Sledi Albanija gde je prosečna plata u septembru iznosila oko 380 evra, a zatim i Srbija s prosečnom platom od 392 evra. Ako se u obzir uzmu prosečne plate svih zemalja regiona, prosečna plata na zapadnom Balkanu je oko 455 evra. Od 20 zemalja sa najvećim prosečnim mesečnim primanjima njih 12 su evropske, pa prema tome se može zaključiti da su stanovnici Evrope, u prose-

ku, najviše zarađuju u odnosu na ostale stanovnike sveta. S druge strane, u Evropi najmanje plate imaju građani Moldavije, gde je prosečna mesečna plata 197 evra, a nakon nje slede Gruzija sa 217 evra, Jermenija 218 i Ukrajina sa 290 evra.

Plate u istočnoj Evropi (u evrima)	
Zemlja	Plata
Srbija	392
Makedonija	342
Crna Gora	475
Hrvatska	723
BiH	423
Slovenija	990
Slovačka	700
Rumunija	480
Mađarska	480
Bugarska	390

Najveće plate (u evrima)	
Zemlja	Plata
Švajcarska	4.472
Norveška	3.065
Luksemburg	3.000
Australija	2.932
Katar	2.790
Danska	2.413
SAD	2.322
Švedska	2.275
Japan	2.237
Finska	2.100

МЕЂУСОБНИ ОДНОС КОЛЕКТИВНОГ УГОВОРА, ПРАВИЛНИКА О РАДУ И УГОВОРА О РАДУ (I)

Према члану 3. Закона о раду („Сл. гласник РС“, бр. 24, 65/05, 54/09 и 32/13 у даљем тексту: Закон) права, обавезе и одговорности код послодавца по правилу, треба да се уређују колективним уговором, ако су за то испуњени услови прописани законом (ако синдикат код послодавца испуњава услове репрезентативности или је закључен споразум о удруживању – ради закључивања колективног уговора) и ако за то постоји сагласност учесника у закључивању колективног уговора.

Уколико се нису стекли услови за закључивање колективног уговора, права, обавезе и одговорности могу да се уреде правилником о раду или уговором о раду са сваким запосленим. Законом није предвиђено када у овом случају треба донети правилник, а када закључити уговор о раду. Остављено је послодавцу да се определи. Сматрамо да би требало донети правилник о раду ако послодавац запошљава више од 10 запослених, а за мање од 10 запослених закључити уговор о раду.

Према чл. 8. Закона правилник о раду је општи акт. Правилником о раду, уместо колективним уговором код послодавца, права и обавезе из радног односа уређују се само у следећим случајевима:

- ако код послодавца није основан синдикат;
- кад ниједан синдикат не испуњава услове репрезентативности (чл. 218-219);
- ако ниједан од учесника колективног уговора не покрене иницијативу за почетак преговора ради закључивања колективног уговора. Рок у коме треба да се покрене иницијатива није прописан Законом. Иницијатива се доставља директору – као потписнику колективног уговора у име послодавца и другим синдикатима код послодавца, ако испуњавају услове репрезентативности. Иницијатива треба да садржи предлог за закључивање новог колективног уговора који је на снази;
- ако се синдикати који не испуњавају услове репрезентативности нису удружили ради закључивања колективног уговора (чл. 249.);
- ако синдикат и послодавац не постигну сагласност за закључивање колективног уговора у року од 60 дана од дана започињања преговора;
- ако синдикат у року од 15 дана од дана достављања позива за почетак преговора за закључивање колективног уговора не прихвати иницијативу послодавца, а послодавац жели да општим актом постави оквире за закључивање уговора о раду.

Уколико се не постигне сагласност за закључивање колективног уговора у року од 60 дана, учесницима је остављена могућност да спорна питања реше:

- учешћем арбитраже (чл. 254 Закона) или
- учешћем миритеља – Закон о мирном решавању спорова („Сл. гласник РС“, бр. 125/04 и 104/09).

Решавање спорних питања на један од наведених начина заснива се у начелу добровољно, тј. само ако стране у спору прихвате да спор реше на овај начин, осим када су у питању делатности од општег интереса.

У првом сл, ако се у року од 45 дана од дана започињања преговора не постигне сагласност за закључивање колективног уговора може да се образује арбитража за решавање спорних питања. Ако се образује арбитража поступак пред арбитражом може да траје 15 дана (45+15=60). По истеку овог рока послодавац може да донесе правилник о раду. Ако није образована арбитража преговори могу да се воде још 15 дана – укупно 60 дана.

У другом сл. код рачунања рока од 60 дана од дана када су започели преговори, треба имати у виду одредбе чл. 21. до 29. Закона о мирном решавању спорова, а то су:

- није одређен рок у коме стране у спору ако не постигну сагласност могу да се обрате миритељу;
- ако је једна страна у спору поднела предлог за решавање спорних питања, друга страна у спору у року од три дана треба да се изјасни да ли прихвата да се на овај начин реши спор (чл. 11);
- одређивање миритеља у року од 3 дана од дана прихватања предлога (члан 12.);
- обавеза је миритеља да у року од 3 дана од дана пријема предлога (обе стране) и документације, закаже расправу и да је оконча у року од 30 дана.

Дакле, рок у коме најкасније миритељ може да закаже расправу је 9 дана (3+3+3=9) и још 30 дана да оконча расправу – укупно 39 дана.

Наведени рок се рачуна у календарским данима. У овом случају учесницима колективног уговора остављено је 21 дан да воде преговоре и да се по истеку тог рока обрате Агенцији ради решавања спора путем миритеља или да наставе преговоре до рока од 60 дана.

По истеку свих рокова, тј. рока од 60 дана од дана започињања преговора, права, обавезе и одговорности из радног односа могу да се уреде правилником о раду или уговором о раду.

Међутим, и када је донет правилник о раду или су права и обавезе уређене уговором, миритељ може у непосредном контакту са странама у спору да настави поступак решавања спорних питања (члан 29).

Уколико се не постигне сагласност закључује се колективни уговор у року од 60 дана, учесници колективног уговора дужни су да наставе преговоре ради закључивања колективног уговора (ст. 3.).

Ступањем на снагу колективног уговора престаје да важи правилник о раду.

Правилник о раду су само права и обавезе из радног односа и то она права и обавезе које су предмет колективног уговора (нормативни део колективног уговора). Правилником се не уређују услови за рад синдиката, начин решавања спорова и др, што је предмет облигационог дела колективног уговора. Ако је код послодавца организован синдикат, услови за рад синдиката се уређују споразумом. Споразум закључују синдикат и директор. Право на уређивање и обезбеђивање услова за рад има сваки синдикат који је уписан у регистар министарства надлежног за послове рада, без обзира да ли испуњава услове репрезентативности. Дакле, сваком синдикату послодавац је дужан да обезбеди услове за рад у смислу чл. 210 (техничко-просторни услов) и плаћено одсуство са рада ради обављања синдикалних активности (чл. 211).

Правилник о раду послодавац доноси када није закључен колективни уговор. Обавеза послодавца да донесе правилник о раду није законом утврђена, као ни одговорност ако га не донесе. У овим случајевима остављено је право послодавцу да се определи о акту којим се уређује радни однос, односно да ли ће то бити правилник о раду или уговор о раду, али увек мора да постоји један акт којим се уређују права и обавезе из радног односа. Иако је правна ситуација таква, сматрамо да правилник о раду треба донети, ако послодавац има у радном односу већи број запослених, на пример, више од десет запослених. На овај начин се обезбеђује остваривање појединих права по основу рада, исти положај свих запослених, уз истовремену могућност уређивања већих права уговором о раду.

Права, обавезе и одговорности која се обавезно уређују општим актом или уговором о раду могу се поделити у четири групе, тако да:

- прву групу чине она која је послодавац дужан да их уреди;
- другу групу чине она за која је послодавцу дата могућност да их уреди,
- трећу групу представљају већа права и повољнији услови рада од права и услова утврђених законом и
- четврту групу чине она права која нису уређена законом.

Права, обавезе и одговорности које се обавезно уређују општим актом или уговором о раду утврђена су Законом. У питању су она права и обавезе које је послодавац дужан да обезбеди запосленима, као и она која су у функцији извршења послова, а то су:

1. скраћено радно време на пословима са посебним условима рада (л. 52);
2. критеријуми за утврђивање дужине годишњег одмора (чл. 69. ст. 2.);
3. плаћено одсуство до 7 радних дана (чл. 77. ст. 1);
4. зарада (елементи за утврђивање основне зараде и радног учинка) – (чл. 104. и 107);
5. рокови за исплату зараде (чл. 110);
6. накнада трошкова за време проведено на службеном путу у земљи (чл. 118. тач. 2);
7. накнада зараде за време прекида рада по налогу државног органа, надлежног органа послодавца због необезбеђивање безбедности и здравља на раду (чл. 117. ста. 1.);
8. трошкови смештаја и исхране за рад на терену, ако послодавац није обезбедио смештај и исхрану без накнаде (чл. 118. тач. 4);
9. начин утврђивања накнаде штете (чл. 163. ст. 5);
10. шта се сматра имовином веће вредности у случају удаљења запосленог са рада (чл. 165. тач. 1);
11. повреда радне обавезе (чл. 179. тач. 2);
12. накнада зараде за време отказног рока (чл. 189. ст. 3);
13. начин објављивања колективног уговора (чл. 267. ст. 2).

Законом је дата могућност послодавцу да општим актом или уговором о раду утврди одређена права и обавезе. Поједина права Законом су утврђена као минимална, а општим актом или уговором о раду могу се утврдити већа права.

(Наставак шекста у следећем броју)

„DOKAZ“ DA LJUDI NE POTIČU SA ZEMLJE

Američki aktivista za zaštitu životne sredine, dr Elis Silver, tvrdi da ljudi nisu „autohtona vrsta“ na Zemlji. On, naime, smatra da se čovek nikada nije potpuno prilagodio novoj sredini, što jasno ukazuje na to da je pre više milijardi godina došao iz svemira. U svojoj knjizi „Čovek ne potiče sa Zemlje“, dr Silver analizira pojedine ljudske karakteristike koje, po njemu, dokazuju da je, za razliku od drugih zemaljskih vrsta, čovek strano biće. On ističe da ljudi imaju probleme s leđima jer su „evoluirali u okruženju sa slabijom gravitacijom“. Iako nam Zemlja odgovara po mnogo čemu, ističe on, ona ipak nije idealno mesto za život ljudi.

Za Silvera, ljudska koža je još jedan dokaz da nismo stvoreni za život na Zemlji. „Ljudi nisu stvoreni da budu toliko izloženi suncu. Za razliku od guštera, mi ne možemo da budemo po ceo dan na suncu, a da to ne izazove posledice“, kazao je on, pitajući se šta uopšte tu radimo. „Čovek je navodno najrazvijenije biće na Zemlji, ali je potpuno neprilagođen za život na njoj. Smeta mu svetlost sunca, ima jaku averziju na hranu prirodnog porekla i pati od izuzetno velikog broja hroničnih bolesti“, dodao je on.

Američki ekolog navodi i primer beba koje dolaze na svet sa preterano velikom glavom. „Žene se teško porađaju. Ne retko dolazi do smrti porodilje i novorođenčeta. Nijedna druga vrsta nema slične probleme“, istakao je on. Za dr Elisa ne postoji sumnja: „Mi jednostavno nismo odavde!“ On veruje da je ljudska vrsta evoluirala na nekoj drugoj planeti i da je potom dospela na Zemlju. „Ko zna. Možda je Zemlja zapravo planeta-zatvor. Budući da smo po prirodi nasilni, verovatno smo poslali ovde da bi se „uljudili“, naučili da se bolje ponašamo“, zaključuje dr Elis, prenosi sajt Yahoo.

UTICAJ PORODICE NA POČETAK PUŠENJE KOD TINEJDŽERA

Nalazi američkih naučnika ukazuju na tri do četiri puta veći rizik za pušenje kod tinejdžera čiji je barem jedan roditelj pušio ili još puši. Šanse za početak pušenja u tinejdžerskom uzrastu bile su uvećane, čak i ako su roditelji prestali da puše još pre detetovog rođenja, piše medicinski časopis „Pediatrics“. Stariji brat ili sestra koji puše takođe su bili povezani sa šest puta većim rizikom za pušenje kod tinejdžera, pokazuju podaci prikupljeni od 214 roditelja i 314 njihove dece starije od 11 godina. Stručnjaci veruju da je takve rezultate moguće delimično objasniti i to uticajem genetskog nasleđa. Ranije studije su već pokazale da slični obrasci ponašanja postoje i u slučaju preteranog konzumiranja alkohola u porodici, ističe „Pediatrics“.

ŠKOLSKE FOTOGRAFIJE OTKRIVAJU DA LI ĆETE SE RAZVESTI

Deca koja na školskim fotografijama izgledaju nesrećno imaju pet puta više šanse da se razvedu od onih koji se na većini školskih slika smeju, otkrivaju naučnici. Istraživanja pokazuju da oni koji su dugo u braku nasmejani su na većini školskih fotografija. Psiholozi iz Amerike došli su do ovog zaključka tako što su pokušavali da preko školskih fotografija otkriju ko su ustvari te osobe u trenutku fotografisanja i da li mogu da predvide njihovu budućnost. Tako je profesor Metju Hortenstajn pokušao da preko školskih godišnjaka i emocija izraženih preko fotografija pogodi da li će se učenici razvesti ili ne, tj. da li su razvedeni ili nisu. Otkrio je da oni koji se ne smeju na slikama imaju pet puta više šansi da se razvedu od onih koji se iskreno smeju. Ova istraživanja takođe su pokazala da oni koji su suviše ozbiljni na fotografijama imaju lošiji socijalni život i neispunjene živote i nedostatak razloga za osmeh.

ISKUSTVO IZ VRTIĆA OKIDAČ ZA SKLONOST KOCKANJU?

Stručnjaci pokušavaju da nađu odgovor na pitanje može li patološka sklonost kockanju da potiče još iz perioda kada je dete išlo u vrtić. Kanadski istraživači su pružili zanimljive dokaze da bi to zaista moglo da bude tačno i skladu s tim su tokom 1999. godine intervjuisali učitelje o ponašanju 163 deteta koja su tek krenula u školu, piše portal Moj doktor. Šest godina kasnije su sprovedi telefonske intervjue s istom tom decom i ispitivali ih o tome koliko često igraju karte ili igraju tombolu, da li igraju video lutriju ili druge video igre za novac ili se kladu na sportske događaje. Za svaki poen više na lestvici koja je merila impulsivnost u vrtiću, istraživači su pronašli da je povezana s 25 postotnim povećanjem u učestalosti njihovih navika vezanih za kockanje u starijem uzrastu, naročito u višim razredima osnovne škole.

Rezultati su se pokazali istinitim čak i kada su bili prilagođeni drugim faktorima rizika, kao što su roditeljske navike kockanja. S obzirom na to da je kockanje u odraslom uzrastu povezano s mnogim problemima, uključujući zloupotrebu opijata i samoubistva, istraživači veruju da bi rezultati istraživanja trebalo da upute na potrebu za učenjem male dece o metodama za postizanje samokontrole. Prema mišljenju istraživača, to bi moglo da ima dugoročne posledice u osiguravanju toga da ono što se događa u vrtiću i završi u vrtiću.

KOEFICIJENT INTELIGENCIJE POVEZAN SA DEMENCIJOM

Niži koeficijent inteligencije (IQ) kod dece može da ima veći uticaj na razvoj vaskularne demencije u njihovim kasnim godinama, pokazalo je novo istraživanje škotskih stručnjaka. Naučnici škotskog univerziteta u Edinburgu proučavali su 173 ljudi koji su učestvovali u testiranju mentalnih sposobnosti davne 1932, kada su imali samo 11 godina. Portal Moj doktor piše da je otkriveno da su se oni koji su u detinjstvu imali nizak IQ u kasnijim godinama suočili s većim rizikom za vaskularnu demenciju, koja je drugi najčešći oblik demencije tokom života velikog broja ljudi. Dr Brajan MekGarn, koji je vodio to istraživanje, komentariše da njihov rad „pretpostavlja moguću vezu između mentalnih sposobnosti u ranom životu i rizika za razvoj vaskularne demencije“. Rebeka Vud, portparol britanskog udruženja koje se bavi istraživanjem Alchajmerove bolesti, rekla je da su uzročnici i rizik za bolesti krvnih sudova, poput pušenje i visokog krvnog pritiska, veoma važni u razvoju demencije. „Ako živimo zdravijim životom i smanjimo rizik tako da nemamo visok krvni pritisak, visok nivo holesterola i da ne pušimo, tada imamo mnogo veće šanse da izbegnemo demenciju u kasnijim godinama života“, zaključila je dr Vud.